

Jaarverslag 2024

EEN JUBILEUMJAAR!

Zuid-Hollands Landschap natuurlijk dichtbij

Voorwoord	3
1. Bestuursverslag	6
1.1 Doelstelling, missie en visie	6
1.2 Doelrealisatie	7
1.3 Financieel beleid	8
1.4 Belangrijkste risico's en onzekerheden	9
1.5 Governance	11
1.6 Integriteit	17
1.7 Communicatie met belanghebbenden	18
1.8 Maatschappelijke aspecten van ondernemen	18
1.9 Aandachtspunten komend beleid	19
2. Verslag raad van toezicht	20
3. Activiteitenverslag	22
3.1 Natuurbeheer	23
3.2 Programma's en Projecten	26
3.3 Marketing, Communicatie en Fondsenwerving	29
3.4 Bedrijfsvoering	32
4. Jaarrekening 2024	35
5. Overige gegevens	60
6. Bijlagen	65

Mooie resultaten in een jubileumjaar

Voor u ziet u het jaarverslag van 2024. Het jaar waarin we vierden dat het Zuid-Hollands Landschap 90 jaar bestond. Maar nog belangrijker: het jaar waarin we prachtige resultaten boekten voor natuur, landschap en erfgoed.

Natuurherstel

Dankzij een fijne samenwerking met Natuurmonumenten en Natuurbegraven Nederland wisten we in 2024 de Bonnenpolder bij Hoek van Holland te verwerven. Ook voerden we natuurherstelprojecten uit in de veenweidengebieden en in de duinen.

Soms ontstaat dan tijdelijk een niet zo'n fraai landschap. Niet iedereen kan daar doorheen kijken. Toch is dat noodzakelijk. Halfzachte ingrepen lossen het probleem namelijk niet op en wanneer het werk eenmaal achter de rug is, floreert de natuur en is het landschap duurzaam hersteld.

Ik ben trots op mijn collega's die met passie en betrokkenheid weloverwogen plannen maken en die resultaatgericht uitvoeren. Dat is het mooie van het Zuid-Hollands Landschap: we maken niet alleen goede plannen, we voeren ze ook uit. We weten waar we het over hebben en staan met onze laarzen in de klei, op het veen of in het zand.

Waardering en respect

We leven in een tijd, waarin veel mensen zich zorgen maken om de toestand van de wereld. Af en toe lijkt de redelijkheid in sommige media en gesprekken ver te zoeken en domineren desinformatie en polarisatie. Maar in veel contacten ervaren wij juist waardering en respect voor het werk dat we verzetten. Het afgelopen jaar heb ik veel tevreden en enthousiaste vrijwilligers gesproken tijdens hun werkzaamheden in het veld en ik ontmoette blijde recreanten in onze gebieden. Dagelijks spreek ik gedreven ambtenaren en bestuurders, die we helpen met hun opgaven. Steeds meer bedrijven leveren een bijdrage vanuit maatschappelijk verantwoord ondernemen en we zien meer nalatenschappen en schenkingen en een groei van het aantal Beschermers.

Zelf haal ik veel energie uit wandelen in een van onze gebieden. Geluk zit dan vaak in kleine dingen. Even geen smartphone, maar het geluid van een merel, het ruisen van populieren of het uitzicht op bloeiende blauwgraslanden. Er is altijd een goede reden om naar buiten te gaan. Doe het vaker als het u lukt, want buiten gebeurt het!

Jos Bisschops

Directeur-bestuurder

Stichting Het Zuid-Hollands Landschap

Zuid-Hollands Landschap

Wij beschermen
mooie natuurgebieden
middenin en rond
het drukste deel van
Nederland.

Om de hoek genieten van rust en
ruimte, planten en dieren. Met leuke
activiteiten voor jong en oud. Wij zorgen
voor goed toegankelijke natuur en
cultuurhistorie dicht bij huis.

45.024

Beschermers

Social media

56.100 volgers op facebook
11.515 volgers op Instagram
5.000 volgers op LinkedIn

We hebben aan **1.014 burgerinitiatieven** en
-participatietrajecten een bijdrage geleverd.

We hebben in totaal **4.897 hectare** in
beheer, daarvan is **1.840 hectare** verpacht.

Nieuwsbrief abonnees

113.000

Routes die we aanbieden:

Wandelroutes

Circa 45 routes, soms ook over
eigendom derden. Totaallengte bij
elkaar 330 km.

Fietsroutes

Circa 20 routes, vaak ook over
eigendom derden. Totaallengte bij
elkaar 660 km.

In 2024 hebben we 2 evenementen
georganiseerd: **Duinendag** en de
Verandamarkt. In totaal hebben deze
1.000 bezoekers gehad.

In totaal zijn er **120 excursies**
georganiseerd met in totaal
2.000 deelnemers.

Bezoekerspunten

(bemenst en onbemenst)

- Bezoekerscentrum Tenellaplas
- Bezoekerspunt Sophiapolder
- Bezoekerspunt Bakkerswaal

1. Bestuursverslag

Het Zuid-Hollands Landschap zet zich al sinds 1934 in voor het duurzaam beschermen van natuur, landschap en erfgoed. Dat doen we door natuur te beheren, te ontwikkelen en beheer te ondersteunen van iedereen die zich betrokken voelt bij natuuronderhoud. We hebben een brede achterban en ondersteunen met het programma De Groene Motor veel vrijwilligers die werken voor groen en erfgoed in de provincie. De komende jaren wordt daarnaast intensief gewerkt aan meer impact op het landelijk gebied in de provincie. Het beleid en de bijbehorende activiteiten zijn uitgewerkt in het meerjarenplan 2024-2028, dat te lezen is op onze [website](#).

1.1 DOELSTELLING, MISSIE EN VISIE

Doelstelling

Het Zuid-Hollands Landschap heeft conform de statuten als doelen:

- het beschermen, beheren en ontwikkelen van wat uit oogpunt van natuur, landschap en erfgoed waardevol is in Zuid-Holland;
- bezoekers, vrijwilligers, Beschermers (donateurs) en anderen binden en verbinden aan natuur, landschap en erfgoed in Zuid-Holland;
- natuur, landschap en erfgoed in Zuid-Holland in eigendom en/of in beheer nemen, alsmede te herstellen en, waar mogelijk, te creëren; dit zowel ter wille van de natuur zelf als voor het welzijn van de mens.

Missie & Visie

- **Missie:** wij beschermen en ontwikkelen natuur, landschap en erfgoed in Zuid-Holland.
- **Visie:** wij zorgen voor natuur, landschap en erfgoed in de drukste provincie van ons land en vinden het belangrijk dat iedereen in Zuid-Holland hiervan kan genieten. Wij doen dat samen met vrijwilligers, bedrijven, overheden, andere natuur- en landschapsorganisaties, fondsen en onze Beschermers. Bijna al onze gebieden zijn openbaar voor bezoekers en

beheren we met hulp van vrijwilligers en bedrijven. Op deze manier betrekken we mensen bij de uitdagingen die er zijn om de natuur toekomstbestendig te krijgen en te houden.

Integrale aanpak

Diverse uitdagingen in het landelijk gebied vragen om een integrale aanpak, gecoördineerd vanuit de provincies. De provincie Zuid-Holland heeft als gebiedsautoriteit drie kerngebieden onderscheiden (Veenweiden, Kust en Duinen en Zuid-Hollandse delta), met daarin weer verschillende deelgebieden. De opgaven rondom het stikstofbeleid, natuurherstel, de kaderrichtlijn water en het tegengaan van bodemdaling worden integraal benaderd binnen het Zuid-Hollands Programma Landelijk Gebied (ZHPLG).

1.2 DOELREALISATIE

De aankoop van de Bonnenpolder was een belangrijke mijlpaal in het jaar waarin we ons 90-jarig bestaan vierden. Met deze aankoop is het totaal aantal hectare in beheer bij onze organisatie met netto 127 hectare gegroeid tot een totale oppervlakte van 4.897 hectare natuur, landschap en cultuurhistorie (bron CMSi). Ook dit jaar hebben we ons weer volledig ingezet om natuur, landschap en erfgoed in Zuid-Holland te beschermen en te beheren. Zo dragen we bij aan een gezonde en kwalitatief hoogwaardige leefomgeving en een toename van de biodiversiteit.

Het Zuid-Hollands Landschap heeft verder als doel mensen, bedrijven en organisaties aan zich te binden als Beschermers, partner of vrijwilliger. Hiervoor is het belangrijk dat mensen het erfgoed en het groen in hun omgeving op een goede manier kunnen beleven. Daarom hebben we ook in 2024 onze gebieden waar mogelijk opengesteld. Ook hebben we online en offline-informatie en recreatiemogelijkheden aangeboden en faciliteerden we groenparticipatie, onder andere via de coördinator ZHL-vrijwilligers. Het aantal vrijwilligers van het Zuid-Hollands Landschap is net als voorgaande jaren gegroeid in 2024. Daarnaast is het aantal Beschermers gestegen en daarmee ook de inkomsten uit onze vaste achterban.

In 2024 heeft een organisatie-ontwikkeltraject een vervolg gekregen, zodat we effectiever en efficiënter kunnen werken. De beheerplanning is op orde en ons terreinbeheersysteem CMSi is doorontwikkeld.

De afgelopen jaren is zoveel geld besteed aan de doelstelling dat we onder andere de Reserve Toekomstige Bestedingen en het aankoopfonds weer moeten aanvullen.

In het [activiteitenverslag](#) op pagina 22 is meer te lezen over de werkzaamheden die de verschillende afdelingen in 2024 hebben verricht om onze doelen te realiseren.

Meerjarenplan

De werkplannen van 2024 zijn gemaakt aan de hand van het meerjarenplan 2024-2028. Op basis daarvan is ook de begroting gemaakt. De financiële en niet-financiële doelstellingen zijn periodiek geëvalueerd aan de hand van vooraf gestelde indicatoren, die in het meerjarenplan zijn vastgesteld. Indien nodig zijn plannen en prognoses bijgesteld.

De verkenning naar een volwaardige tak 'landschapsbeheer' binnen het Zuid-Hollands Landschap is in 2024 afgerond met oplevering van een businessplan. Er liggen veel kansen om uitvoering te kunnen geven aan de vele opgaven in het landelijk gebied, waaronder de groenblauwe dooradering. Dit is gebleken uit veel gesprekken met onder andere gemeenten en een gedegen SWOT-analyse. Hoe deze pijler zich verhoudt tot De Groene Motor wordt in de uitwerking van het businessplan meegenomen.

We willen in dit nieuwe meerjarenplan vooral zoveel mogelijk impact maken op natuur, landschap

en erfgoed in Zuid-Holland. Binnen onze eigen terreinen lopen we tegen de grenzen aan van wat we nog kunnen doen op het gebied van goed beheer. De oplossingen voor meer biodiversiteit en een aantrekkelijker landschap liggen juist buiten onze eigen terreinen, in het landelijk gebied. Dáár kunnen we nog echt de verbetering naar natuurkwaliteit maken, wat ook positieve impact heeft op onze eigen gebieden. Los daarvan zijn waardevolle cultuurlandschappen belangrijk om te behouden als identiteit in de samenleving. Verdere optimalisatie van onze impact ontwikkelen we via een aantal strategische samenwerkingen, zoals met de TU Delft, sectie Landschapsarchitectuur.

1.3 FINANCIËEL BELEID

Het saldo van baten en lasten over 2024 is negatief beïnvloed door eenmalige factoren, waaronder negatieve projectresultaten en de afwikkeling van een akkoord met de Vereniging Gelijkberechtiging Grondbezitters (VGG) (zie paragraaf 1.4 'Schikking klachtprocedure'). Een deel van de claim is in 2024 direct voldaan. Het resterende bedrag is als verplichting opgenomen op de balans en zal in 2032 worden afgelost.

Ondanks deze incidentele lasten blijft de operationele financiële positie stabiel. De ingezette werkwijze met productiviteitsnormen, declarabele uren en kostendekkende uurtarieven blijft effectief. Bovendien is door strikte budgetbewaking de impact van deze eenmalige kosten beheersbaar gebleven.

Aangezien het hier eenmalige posten betreft, wordt voor 2025 een herstel van het financiële resultaat verwacht. Een gedetailleerd overzicht van het saldo van baten en lasten is opgenomen in de Jaarrekening 2024, in de paragraaf 'Staat van baten en lasten 2024'.

Analyse baten

De baten van het Zuid-Hollands Landschap komen uit verschillende inkomstenbronnen: provincie, gemeenten, landelijke subsidies (SNL), de Nationale Postcode Loterij, particulieren, fondsen en bedrijven. Doordat de subsidies

vanuit de overheid niet altijd kostendekkend zijn, is deze verscheidenheid aan inkomstenbronnen noodzakelijk en gezien onze grote ambitie ook wenselijk.

Alle activiteiten die het Zuid-Hollands Landschap uitvoert, worden projectmatig aangepakt. Hierdoor kunnen we goed sturen op begroting versus realisatie van kosten. Voor alle activiteiten die het Zuid-Hollands Landschap uitvoert, geldt dat er (externe) baten tegenover moeten staan.

De baten van subsidies van overheden bestaan uit jaarlijks terugkerende en contractueel vastgelegde subsidies en eenmalige subsidies. Baten van particulieren bestaan uit beschermersinkomsten, giften en legaten. Beschermersinkomsten en giften zijn veelal jaarlijks terugkerend, maar niet contractueel vastgelegd. De baten van bedrijven bestaan uit eenmalige of periodieke giften. De jaarlijkse bijdrage van de Nationale Postcode Loterij die via LandschappenNL aan Stichting Het Zuid-Hollands Landschap wordt overgemaakt is een belangrijke inkomstenbron. De vastgelegde periode van samenwerking met de Loterij heeft een looptijd tot en met 2025. Wij hopen en verwachten dat deze daarna ongewijzigd gecontinueerd zal worden. De baten als tegenprestatie voor de levering van producten en/of diensten zijn baten die uit de exploitatie van onze eigen terreinen komen (erfpacht, huurwoningen etc.) en opbrengsten vanuit het bezoekerscentrum.

Kengetallen/KPI's

In onderstaande tabel geven wij een aantal van de belangrijkste financiële kengetallen weer met betrekking tot de effectiviteit en efficiency van bestedingen.

	WERKELIJK 2024	BEGROOT 2024	WERKELIJK 2023
Rentebaten / liquide middelen	2,33%	0,00%	0,10%
Besteed aan doelstellingen / totale baten	99,87%	112,88%	87,25%
Besteed aan doelstellingen / totale lasten	93,97%	91,96%	95,94%
Kosten eigen fondsenwerving / baten fondsenwerving	20,22%	22,62%	19,22%
Kosten beheer en administratie / totale lasten	2,13%	4,69%	-0,52%
Solvabiliteit	31,12%		50,09%
Liquiditeit	1,8		2,5

1.4 BELANGRIJKSTE RISICO'S EN ONZEKERHEDEN

Het Zuid-Hollands Landschap onderscheidt meerdere risico's en onzekerheden. Om deze risico's beheersbaar te maken, wordt een register bijgehouden. Hierin is ook de risicoanalyse uitgewerkt. Dit register is de basis voor de herijking van de continuïteitsreserve. De raad van toezicht wordt regelmatig geïnformeerd over wijzigingen in het risicoregister. Hieronder worden de belangrijkste risico's uit het register toegelicht.

Continuïteit

Het realiseren van onze doelen wordt voor een aanzienlijk deel financieel mogelijk gemaakt door overheidsfinanciering. Zowel de continuïteit van ons beleid als onze financiering is gevoelig voor politiek-bestuurlijke invloeden. Wanneer vanuit het Rijk, de provincie of de gemeenten het beleid verandert op het gebied van natuurdoelen, stikstofwetgeving of ruimtelijke ordening kan dit grote invloed hebben op de toezegging en hoogtes van subsidies. Het Zuid-Hollands Landschap anticipeert hierop door de afhankelijkheid van subsidies te

verminderen. Verder oefenen we invloed uit op beleidsontwikkelingen, onder andere door lobby via de Natuur en Milieufederatie Zuid-Holland en de koepel LandschappenNL.

Schikking klachtprocedure

In voorgaande jaren vermeldde wij in ons jaarverslag een risico naar aanleiding van een klacht ingediend bij de Europese Commissie door de Vereniging Gelijkberechtiging Grondbezitters (VGG) over de PNB-regeling. Van 1993 tot en met 2011 bestond deze subsidieregeling waarmee alleen natuurbeschermingsorganisaties Natuurmonumenten en de 12 Provinciale Landschappen grond konden verwerven met het oog op natuurbehoud. Particuliere grondbezitters, verenigd in de VGG, vonden het onterecht dat zij geen gelijke aanspraak hadden op die aankoopsubsidie die zij beschouwen als ongeoorloofde staatssteun. Na jarenlange discussies met het ministerie van LNV en de betreffende natuurbeschermingsorganisaties dienden zij in 2008 een klacht in bij de Europese Commissie. In 2012 werd de subsidieregeling beëindigd. Door de Europese Commissie is een onderzoek ingesteld naar de rechtmatigheid van uitgekeerde aankoopsubsidies.

Natuurmonumenten en de 12 Provinciale Landschappen zagen een eventueel nieuwe formele beoordeling door de Europese Commissie met vertrouwen tegemoet. Mocht de Europese Commissie echter na herbeoordeling toch tot de conclusie komen dat sprake zou zijn van (on)verenigbare staatssteun, dan zou de Staat

gedwongen kunnen zijn (een deel van) de ontvangen steun en/of de rente daarover terug te vorderen van de natuurbeschermingsorganisaties, hetgeen materiële gevolgen kan hebben voor de financiële positie van de natuurbeschermingsorganisaties.

Deze onzekerheid over de uitkomst van het onderzoek door de Europese Commissie is ten einde gekomen, omdat betrokkenen in 2024 een schikking hebben getroffen. Natuurmonumenten en de Provinciale Landschappen zullen in het kader van deze schikking circa € 80 miljoen storten in een door de VGG op te richten fonds. Met de middelen in het fonds zal het particuliere natuurbeheer in Nederland een extra impuls krijgen. De VGG heeft de klacht ingetrokken en de Europese Commissie heeft het dossier in november gesloten. De particuliere grondbezitters en natuurbeschermingsorganisaties staan nu weer schouder aan schouder in plaats van tegenover elkaar. Dat is goed nieuws voor alle natuur(liefhebbers) in Nederland.

Onder regie van LVVN-staatssecretaris Jean Rummenie hebben de Staat (LVVN, Staatsbosbeheer en Rijksvastgoedbedrijf), TBO's en de VGG tevens een convenant ondertekend, waarin duidelijke afspraken staan over het verkoopproces van gronden door overheden met de eindbestemming natuur. Dit convenant sluit aan op het Didam-arrest 1 en 2 en voorkomt juridische procedures in de toekomst.

Reactie Natuurmonumenten en LandschappenNL:

“Het voortslepen van de klachtprocedure bracht onzekerheid en hoge kosten met zich mee. We werken juist graag samen met particuliere grondbezitters om de natuur te beschermen en te versterken en om belangrijke maatschappelijke uitdagingen in het buitengebied aan te gaan. Juist in deze tijd, waarin alle handen nodig zijn voor de natuur. Natuurmonumenten en de Provinciale Landschappen richten zich niet alleen op de natuur in de eigen terreinen, maar maken zich ook sterk voor de natuurkwaliteit daarbuiten. Het door de VGG op te richten fonds draagt bij aan deze missie.”

Opstal en erfpacht

De opstallen van het Zuid-Hollands Landschap kosten al langere tijd meer dan ze opbrengen. Dit geldt met name voor cultuurhistorische gebouwen, zoals forten, bunkers, molens en rijksmonumentale panden. Het opstallenbeleid is nagenoeg afgerond in 2024. In het verleden zijn langjarige contracten afgesloten, die wij niet eenzijdig kunnen aanpassen. Om de tekorten op te heffen, hebben we diverse maatregelen genomen.

Allereerst hebben we voor erfpachtcontracten het Groene Erfpacht ontwikkeld, waarmee de erfpachtcanons geleidelijk meer marktconform worden. Sinds 2023 en dus ook in 2024 krijgt iedereen die overstapt of een nieuwe erfpachtovereenkomst aangaat automatisch een Groene Erfpachtovereenkomst. Verder zoeken we voortdurend naar nieuwe verdienmodellen om gebouwen te bewaren en te onderhouden. Onderdeel van het beleid is dat objecten onder voorwaarden bij derden in gebruik gegeven worden (via huur of pacht). Door eigenaar te blijven kan het Zuid-Hollands Landschap toezien op instandhouding en bescherming. De opbrengsten van huur en pacht worden ingezet voor natuurbeheer en de overige doelstellingen van het Zuid-Hollands Landschap, waaronder ook het goed onderhouden van de cultuurhistorische gebouwen. Zo blijft dit erfgoed behouden en op veel plekken ook beleefbaar voor het publiek.

Maatschappelijke relevantie

Het Zuid-Hollands Landschap wil een relevante maatschappelijke organisatie zijn. Dit vergt een investering in middelen en capaciteit. In 2024 hebben we ons geconcentreerd op communicatie met onze Beschermersachterban en zichtbaarheid middels eigen communicatiekanalen. Willen we de aandacht en betrokkenheid van (potentiële) Beschermers, dan vraagt dat continue inspanning. Zo hebben we naast de reguliere communicatie met mensen die ons al kennen, ook een brede zichtbaarheids campagne opgezet met onze nieuwe corporate video (gemaakt vanwege ons 90-jarig bestaan).

Het Zuid-Hollands Landschap volgt de maatschappelijke ontwikkelingen en speelt daar actief op in. Zo maken we het mensen makkelijker om ons via (online) losse giften te steunen en interesseren we onze vaste Beschermers om ons vaker of voor hogere toezeggingen te steunen. Onze aankoopcampagne voor de Bonnenpolder leverde een uitstekend resultaat op. We kregen binnen de provincies veel aandacht en steun voor deze aankoop en ook de informatieavond voor geïnteresseerden werd druk bezocht.

Ree

Omgaan met risico's en onzekerheden

Het Zuid-Hollands Landschap probeert de risico's en onzekerheden bij de uitvoering van haar doelstellingen te beheersen, door deze te herkennen en te benoemen en er waar mogelijk op te anticiperen. Dit vergroot onze ruimte om acties te ondernemen. Zo spreiden wij onze inkomstenbronnen, ontwikkelen wij nieuwe verdienmodellen en zoeken wij actief de samenwerking op. Het zorgvuldig bouwen aan een stevige financiële positie, een van de doelstellingen in het meerjarenplan, geeft ook de mogelijkheid om (on)verwachte tegenvallers op te vangen.

1.5 GOVERNANCE

Raad van toezicht

De raad van toezicht heeft een adviserende taak, houdt toezicht op het gevoerde beleid en is werkgever van de directeur-bestuurder. Elk lid van de raad van toezicht heeft zijn of haar eigen achtergrond en expertise. De raad van toezicht kende in 2024 een samenstelling met drie nieuwe leden, die in 2023 zijn geïnstalleerd. De voorzitter van de raad van toezicht is mevrouw L. van Driel. Voor het toezicht op de financiële gang van zaken is uit het midden van de raad een auditcommissie ingesteld onder voorzitterschap van de heer S. Rodts. Het verslag van de raad van toezicht staat in dit jaarverslag op pagina 20.

Adviesraad

Het Zuid-Hollands Landschap heeft een adviesraad ingesteld (voorheen natuurwetenschappelijke raad) die als het 'inhoudelijke geweten' van het Zuid-Hollands Landschap fungeert. De adviesraad geeft gevraagd en ongevraagd advies over alle beleidsmatige zaken en geeft advies naar aanleiding van maatschappelijke ontwikkelingen. De adviesraad bestond in 2024 uit de volgende leden: mevrouw P. Braaksma, mevrouw P. van Egmond, mevrouw M. Hopperus Buma, de heer D. Melman, de heer H. Nuiver, de heer T. Vogelzang en de heer L. Vreugdenhil (tot 3 juli 2024). De leden zijn deskundig op het gebied van natuur, landschap en erfgoed, agrarisch natuurbeheer, landbouw, vrijwilligersbeleid, publieksparticipatie, communicatie en fondsenwerving.

De adviesraad kwam in 2024 twee keer bijeen met de directeur-bestuurder. Deze vergaderingen leidden onder andere tot adviezen over het duurzaamheidsbeleid en het nieuwe meerjarenplan. In 2024 is onderzocht hoe de raad functioneert in een maatschappij waarin meningen en werkwijzen steeds sneller veranderen.

Beloningsbeleid
Beloning directeur-bestuurder

De directeur-bestuurder in dit verslagjaar 2024, Jos Bisschops, had de vertegenwoordigingsbevoegdheid om de werkorganisatie te begeleiden naar realisatie van de vastgestelde doelen. Daarnaast is hij eindverantwoordelijk voor het beleid. De bruto beloning van de directeur o.b.v. een part-time percentage van 100% en een 37-urige werkweek bedroeg in 2024 € 131.268 (€ 160.445 incl. werkgeverslasten). De totale sociale lasten bedragen € 17.462. Het jaarinkomen van de directeur van € 131.268 blijft onder het maximum van € 144.154 volgens de GDN Beloningsregeling voor 2024. De totale BSD-score was 440 punten. Ook de wetgeving met betrekking tot de WNT (Wet Normering Topinkomens) is getoetst hoewel het Zuid-Hollands Landschap daar feitelijk niet aan gehouden is omdat het een ANBI-stichting betreft met minder dan 50% subsidie. De belastbare

vergoeding en vergoeding auto betreffen het gebruik van de eigen privé auto. Aan de directeur is geen lening, voorschot of garantie verstrekt.

In aanvulling op het jaarverslag 2023 wordt vermeld dat per 1 april 2023 een bestuurderswissel heeft plaatsgevonden. De heer M.R. Houtzagers heeft per 1 april 2023 zijn functie neergelegd en overgedragen aan de heer J.A.W. Bisschops. Tot 1 april 2023 heeft de heer M.R. Houtzagers zijn gebruikelijke beloning ontvangen van € 8.201 bruto per maand. In het kader van de beëindiging van zijn arbeidsovereenkomst is met de heer M.R. Houtzagers een financiële regeling getroffen.

BSD-Score	Bezoldiging ZHL	Maximum GDN
Jaarinkomen		
Brutoloon	112.908	
Vakantiegeld	8.955	
Vaste eindejaarsuitkering	9.405	
TOTAAL	131.268	144.154
Belaste vergoedingen / bijtellingen	6.200	
Uitbetaling verlofuren	-	
Pensioenlasten (werkgeversdeel)	10.426	
Pensioencompensatie	12.476	
Overige beloningen op termijn	-	
TOTAAL	160.370	178.751

Funcatiegroep	BSD-punten	Voor aanpassing januari t/m juni 2024	Na aanpassing per 1 juli 2024	Totaalbedrag per 1 juli 2024
C	<280	€ 77.478	€ 81.739	€ 101.356
D	281-310	€ 87.336	€ 92.139	€ 114.252
E	311-340	€ 97.200	€ 102.546	€ 127.157
F	341-370	€ 109.879	€ 115.922	€ 143.743
G	371-410	€ 122.552	€ 129.292	€ 160.322
H	411-450	€ 136.639	€ 144.154	€ 178.751
I	451-490	€ 154.951	€ 163.473	€ 202.706
J	>491	€ 180.984	€ 187.861	€ 232.947

Op basis van verhouding functiegroep H: berekening normbedrag voor jaarinkomen, belaste vergoeding/bijtellingen, werkgeversbijdrage pensioen en overige beloningen. Per 1 juli 2024 is het normbedrag aangepast.

Vergoeding raad van toezicht

De raad van toezicht (rvt) heeft in 2024 de activiteiten verricht conform de leidraad van de vrijwilligersvergoeding. Er was tevens een opleidingsbudget voor de leden van de raad van gemiddeld € 1.000 per rvt-lid. Er zijn geen leningen, voorschotten of garanties verstrekt aan de rvt-leden.

Cao Bos en Natuur

Voor medewerkers van het Zuid-Hollands Landschap geldt de cao Bos & Natuur (ondernemingsdeel De Landschappen). Vanuit het organisatie-ontwikkeltraject (binden en boeien) is in 2023 besloten een Individueel Keuze Budget van 8,33% in te voeren. Dit is onder andere doorgevoerd vanwege de krapte op de arbeidsmarkt en gold in 2024 voor het gehele jaar.

Gedragscodes en richtlijnen

Wij onderschrijven de Code Goed Bestuur (de Code Wijffels), de Richtlijn 650 (onderdeel van richtlijnen voor de jaarverslaggeving van de Raad voor de jaarverslaggeving), de Gedragscode van Goede Doelen Nederland en het CBF-keurmerk.

Samenstelling bestuur & raad van toezicht met hoofd- en nevenfuncties

Directeur-bestuurder

De heer J.A.W. Bisschops

Hoofdfunctie:

- Directeur-bestuurder van Stichting Het Zuid-Hollands Landschap

Relevante (neven)functies:

- Bestuurslid en penningmeester Buitenland van Rhoon, portefeuille natuur
- Bestuurslid en secretaris Sportvisserij Nederland, portefeuille mariene natuur

Raad van toezicht

Mevrouw L.A. van Driel
Voorzitter raad van toezicht

Hoofdfunctie (buiten raad van toezicht):

- Founder Inspiratiepunt

Relevante (neven)functies:

- Vice-voorzitter Kraamzorg de Waarden
- Lid raad van toezicht Kraamzorg de Waarden
- Lid raad van toezicht Klimmendaal

De heer mr. J.F. Weber
Lid raad van toezicht

Hoofdfunctie (buiten raad van toezicht):

- Burgemeester van gemeente Zuidplas

Relevante (neven)functies:

- Lid raad van advies The Green Village Delft
- Portefeuillehouder Ondernijning in de Eenheid Den Haag, alsmede in het District Alphen/Gouda

De heer M.M.J. Allessie
Lid raad van toezicht (portefeuille werkgeversrol)

Hoofdfunctie (buiten raad van toezicht):

- Gepensioneerd en zelfstandig adviseur (Allessie Advies)

Relevante (neven)functies:

- Lid raad van advies Stichting Duurzame Energie Merenwijk te Leiden

De heer S.M.A. Rodts
Lid raad van toezicht, voorzitter audit-commissie

Hoofdfunctie (buiten raad van toezicht):

- CEO PKF Walllast (tot april 2024)
- CSO Newtone (vanaf april 2024)

Relevante (neven)functies:

- Lid raad van toezicht IJsselland ziekenhuis
- Bestuurslid Stichting Madurodam

De heer T.J. Slob
Lid raad van toezicht

Hoofdfunctie (buiten raad van toezicht):

- Wethouder in de gemeente Molenlanden

Relevante (neven)functies:

- Melkveehouder De Drie Wedden

Organisatie

Het directieteam (DT) bestond uit de directeur-bestuurder en de operationeel directeur.

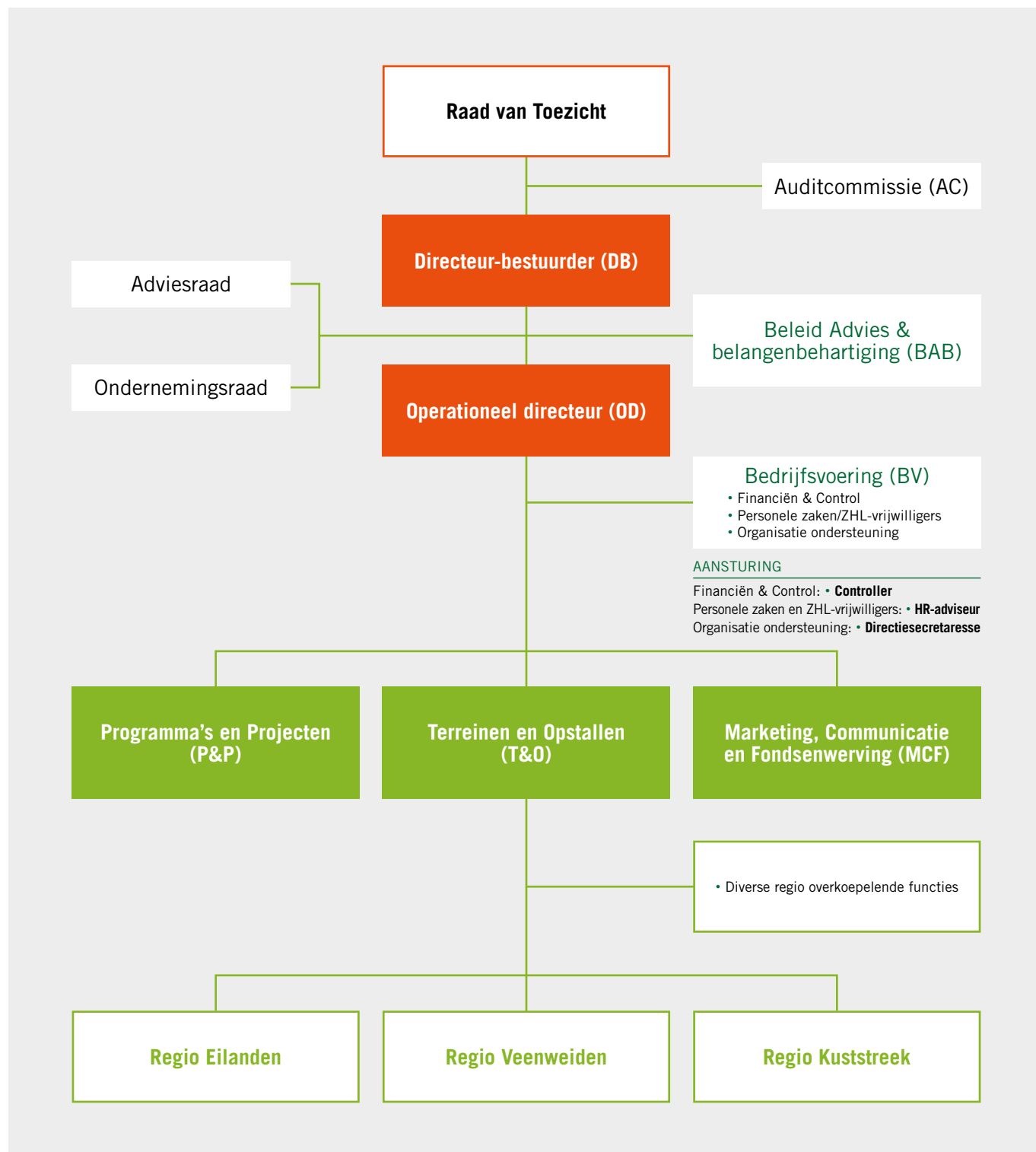
- De directeur-bestuurder was eindverantwoordelijk voor de organisatie en stuurde direct de afdeling Beleid, Advies en Belangenbehartiging en de operationeel directeur aan.
- De operationeel directeur stuurde de afdeling Bedrijfsvoering aan en de MT-leden die op hun beurt de verschillende afdelingen aanstuurden.
- Het managementteam (MT) bestond uit de operationeel directeur, het hoofd Terreinen en Opstallen, het hoofd Programma's en Projecten en het hoofd Marketing, Communicatie en Fondsenwerving. De directeur-bestuurder is regelmatig aanwezig bij de vergadering van het MT.
- Eens in de drie maanden vond een leidinggevendendoverleg plaats, waaraan naast de DT- en MT-leden ook de regiobeheerders, de controller, de HR-adviseur en de coördinator Organisatie en Ondersteuning deelnamen.

Symposium 90 jaar Zuid-Hollands Landschap

Organogram

Dit organogram geeft schematisch de organisatie van het Zuid-Hollands Landschap in 2024 weer.

Toelichting

Directie team (DT)

Management team (MT)

Ondersteunend aan
DT en MT

Overleggen

rvt = rvt en DB

AC = AC/DB/OD

DT = DB en OD

MT = P&P, T&O, MCF*

OR = BG en OD

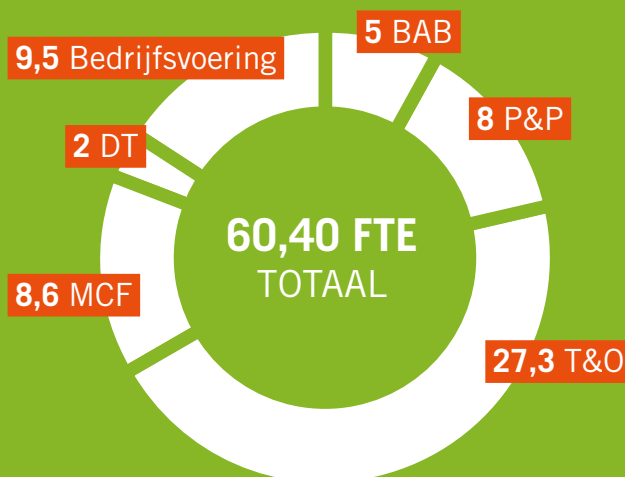
* BAB en BV sluiten aan bij
DT of MT wanneer nodig

Medewerkers

28 VROUW 23,6 FTE | 41 MAN 36,8 FTE

FTE per afdeling

1.6 INTEGRITEIT

Het Zuid-Hollands Landschap ziet het belang van blijvende aandacht voor integriteit binnen de eigen organisatie. Wij willen op het vlak van integriteit transparant en betrouwbaar zijn. In 2021 is het beleidsplan 'ZHL Integriteitsbeleid' vastgesteld. Integriteit en integer handelen liggen niet vast door het hebben van een integriteitsbeleid alléén. Integriteit is een permanent en bewust onderdeel van ons werk. Het integriteitsbeleid van het Zuid-Hollands Landschap is de kapstok waaraan de regelingen en instrumenten voor integriteit opgehangen worden.

Puntsgewijs gaat het om de volgende zaken:

- **Gedragscode**, waarin is vastgelegd waaraan medewerkers, bestuurder, toezichthouders en vrijwilligers zich moeten houden.
- **Arbeidsvoorwaarden**, met bepalingen over arbeidsomstandigheden, veiligheid en welzijn.
- **Governance Code Cultuur**. Bestuur en toezichthouders committeren zich aan deze code.
- **Integriteitsverklaring**. Alle leden van de raad van toezicht, adviesraad en directie ondertekenen een 'verklaring belangenverstrengeling'.

- **Privacy- en informatiebeveiliging**. Ter uitvoering van de Algemene Verordening Gegevensbescherming hebben wij een (externe) functionaris gegevensbescherming.
- **Vier-ogen-principe**. Basis voor mandaten en te volgen procedures. Deze zijn vastgelegd in ons AOIB-beleid. Dit betekent dat verplichtingen/opdrachtbrieven die het mandaat overstijgen door twee verschillende personen worden behandeld.
- **Vertrouwenspersoon**. Ter uitvoering van ons arbobeleid en de Wet Huis voor klokkenluiders hebben we een vertrouwenspersoon voor alle medewerkers.
- **Klokkenluidersregeling**. Voorziet in het kunnen melden van een misstand binnen onze organisatie.
- **Klachtenprocedure**. Hierin staat beschreven hoe wij klachten behandelen. Deze procedure staat op onze website.
- **Handhaving**. Bij het niet naleven van afspraken en regelingen kunnen op basis van de arbeidsovereenkomst maatregelen worden getroffen.

- **Borging.** Integriteit gaat alleen leven als het een regelmatig terugkerend onderwerp is in gesprekken en overleggen, zodat medewerkers en leidinggevendenden zich er bewust van blijven.
- **Evaluatie.** HR evalueert en actualiseert het integriteitsbeleid en de onderliggende gedragscode elke twee jaar.

1.7 COMMUNICATIE MET BELANGHEBBENDEN

Het Zuid-Hollands Landschap streeft naar een open dialoog met belanghebbenden zoals vrijwilligers, Beschermers, periodieke schenkers, erflaters, bedrijven, overheden, natuur- en milieuorganisaties en andere betrokkenen. We informeren en houden contact met betrokkenen via onder andere de website, digitale nieuwsbrieven, het tijdschrift Blad en de Zomerkrant uitgave, het jaarverslag, persberichten, sociale media, gebiedsinformatiepanelen en informatiebijeenkomsten. Daarnaast nemen we deel aan diverse overlegorganen en samenwerkingsverbanden. We blijven onverminderd in gesprek met alle belanghebbenden bij onze activiteiten.

1.8 MAATSCHAPPELIJKE ASPECTEN VAN ONDERNEMEN

Bij beheeractiviteiten maken we -waar mogelijk- gebruik van vrijwilligers om het draagvlak voor ons werk te vergroten en om kosten te besparen. Op onze landgoederen werken we samen met cliëntgroepen, zodat ook kwetsbaren kunnen genieten van de natuur. Zo geven we op meerdere manieren invulling aan onze maatschappelijke opgave. De bedrijfsvoering is steeds meer gericht op duurzaam werken. Zo zetten we financiële middelen weg in duurzame beleggingen, plaatsen we waar mogelijk zonnepanelen voor energieopwekking en werken we zo veel mogelijk papierarm. In dit verslagjaar is een duurzaamheidsbeleid voor de organisatie vastgesteld.

1.9 AANDACHTSPUNTEN KOMEND BELEID

Hieronder volgen enkele aandachtspunten die voor ons beleid de komende jaren van belang zijn:

- We willen zoveel mogelijk impact maken op de natuur, het landschap en het erfgoed in geheel Zuid-Holland. Dat betekent dat we ons in toenemende mate gaan richten op het landelijk gebied. Dáár gaat de biodiversiteit het snelst achteruit en dáár liggen de grootste opgaven, die zowel voor de kwaliteit van onze eigen gebieden van belang zijn als voor de waardevolle cultuurlandschappen zelf.
- Om het stikstofprobleem en andere uitdagingen het hoofd te kunnen bieden, is naast natuurherstel een transitie in de landbouw nodig. Het Zuid-Hollands Landschap probeert daaraan concreet een bijdrage te leveren, bijvoorbeeld in het natuurbeheercollectief in de Krimpenerwaard en in het Buijtenland van Rhoon. Maatschappelijk dreigt een verdere polarisatie tussen landbouw en natuur, waartoe wij ons opnieuw moeten verhouden.
- We kunnen in deze provincie niet om de steden heen. Daar wonen en werken immers onze (potentiële) Beschermers en zij ervaren de schaarste. In het huidige meerjarenplan 2024-2028 is uitgewerkt wat we met het thema 'stad' gaan doen.
- De vier strategische pijlers uit het meerjarenplan zijn:
 - uitstekend beheer van onze eigen terreinen
 - impact in het landelijk gebied
 - spreekbuis zijn
 - meer mensen meer betrekken
- We hebben in 2024 vrijwel alle vacatures kunnen invullen. Het behouden van voldoende goed gekwalificeerde medewerkers is nu de uitdaging, maar gelukkig is het verloop van personeel gering. Met goed en strategisch HR-beleid zijn we ervan overtuigd huidige en nieuwe medewerkers te binden en te boeien, zodat we onze doelstellingen ook op langere termijn kunnen behalen.
- Het beheersen van de kosten vergt extra aandacht, zeker omdat veel van onze reserves inmiddels benut zijn. Investeringsprojecten en in de organisatie kunnen daardoor niet meer uit eigen middelen gefinancierd worden. Hierdoor zijn de mogelijkheden aanzienlijk afgenomen. We streven naar additionele inkomsten. Daarom is extra geïnvesteerd in fondsenwerving. Verder geldt: geen geld betekent geen uitvoering. Ook gaan nieuwe initiatieven pas door als de vervolgfianciering en het beheer geborgd zijn.

Polder Oudeland

2. Verslag raad van toezicht

Verslag raad van toezicht

2024 was voor de raad van toezicht het jaar waarin we goed wilden doorgronden hoe de nieuwe organisatiestructuur beviel. Het was verder het jaar waarin we tijdens de ontwikkeling van het meerjarenplan naar de toekomst keken.

Weten wat leeft

In 2023 ging het Zuid-Hollands Landschap werken met een nieuwe organisatiestructuur. Het afgelopen jaar heeft de raad gebruikt om te ontdekken of die structuur werkt en hoe iedereen nu in de wedstrijd staat. Als raad van toezicht vinden we het belangrijk te weten wat onder de mensen leeft, want alleen dan kunnen we effectief advies geven. Daarom hielden we werkbezoeken, waarbij we één op één met medewerkers het gebied in trokken. Ook hielden we onze vergaderingen op locatie in een van de gebieden van het Zuid-Hollands Landschap. Daar koppelden we de vergadering aan gesprekken met boswachters en vrijwilligers. Verder voerden we gesprekken met de directeur-bestuurder en met de ondernemingsraad. Daarbij merkten we dat tussen beide partijen een heel open samenwerking is, waarin constructief met elkaar wordt meegedacht. Al deze gesprekken bevestigen wat we al dachten: de nieuwe weg die is ingeslagen is de juiste. Het Zuid-Hollands Landschap heeft een nieuwe organisatie die stevig staat.

Kijken naar de toekomst

2024 was voor de raad van toezicht een stabiel jaar. Er waren geen wisselingen van leden. De raad is nu een mooie mix van leden met ieder zijn of haar achtergrond en expertise. Dat bleek afgelopen jaar al duidelijk van toegevoegde waarde, onder andere bij de ontwikkeling van het nieuwe meerjarenplan. De raad heeft het meerjarenplan 2024-2028 niet alleen getoetst en vastgesteld, maar diende bij de ontwikkeling ook als sparringpartner en inspirator. In 2025 vinden

verschillende stappen uit het meerjarenplan plaats. Er wordt onder andere ingezet op een betere zichtbaarheid, samenwerking met bedrijven en de realisatie van een jeugdraad, die het Zuid-Hollands Landschap adviseert.

En verder

De rvt is dit verslagjaar nauw betrokken geweest bij de totstandkoming van de overeenkomst met de VGG. We hebben op basis van het advies van de auditcommissie onze goedkeuring verleend aan de jaarrekening en het jaarverslag 2023 en aan de begroting 2025. Ook hebben we de directeur-bestuurder decharge verleend over het gevoerde beleid in 2023.

Linda van Driel

Voorzitter raad van toezicht

Raad van toezicht

3. Aktivitätenverslag

Dit gebeurde in onze gebieden

Rooien, afplaggen, maaien. We zijn flink bezig geweest in onze gebieden in 2024. Een selectie van enkele bijzondere projecten.

Duinherstel

In 2024 konden we na een lange aanlooperperiode starten met onze drie herstelprojecten bij Hoek van Holland: het Vinetaduin, de Van Dixhoorndriehoek en het Vafamil-terrein. Bij Noordwijkerhout zijn de werkzaamheden in natuurgebied Langeveld gestart. Belangrijk, want het gaat niet goed met de duinnatuur. Door onder andere stikstofafzet groeien de duingebieden steeds verder dicht, wat ten koste gaat van de biodiversiteit in de van oorsprong juist gevarieerde duingebieden. In het najaar zijn we gestart met het rooien van bomen, struiken, bramen en grassen, zodat meer open gebieden ontstaan. Hier profiteren onder andere dieren als de zandhagedis van. Ook verwijderden we waar nodig de voedselrijke toplaag, zodat de schrale duinvegetatie weer een kans krijgt.

De gebieden zien er tijdens herstelwerkzaamheden tijdelijk minder fraai uit. Maar vergelijkbare werkzaamheden in 2022 en 2023 in de Duinen van Oostvoorne laten gelukkig zien dat er opvallend snel natuurherstel plaatsvindt. Het aantal zandhagedissen is daar in 2024 flink toegenomen. Ook ontwikkelt de vegetatie zich in de Duinen van Oostvoorne goed. Zo ontdekten we al de eerste duinviooltjes.

Baggeren

Werkzaamheden Vinetaduin Hoek van Holland

Zoetwatergetijdennatuur

Begin 2024 hebben we een start gemaakt met het opknappen van de rietvelden in natuurgebied Klein Profijt, een zoetwatergetijdengebied langs de Oude Maas bij Rhoon. Het gebied staat onder invloed van eb en vloed. Door die wisselende en natte omstandigheden vind je er bijzondere soorten, zoals de noordse woelmuis, het zomerklokje en de spindotter. Het gebied dreigde echter te verdrogen en dicht te groeien door de vorming van een dikke laag aangespoeld zwerfafval en afgestorven riet.

We hebben daarom riet verwijderd en in een deel van de rietlanden de laag uitgekrabd. Zo komt er meer ruimte voor water. We zagen al direct resultaat: er was een toename van het aantal zomerklokjes in het gebied. In 2025 wordt het tweede deel van het rietland uitgekrabd.

Werk in de polder

In de Krimpenerwaard zijn we in 2024 verdergegaan met de uitvoering van het Natuurnetwerk Nederland. We hebben 700 hectare ingericht in Polder Middelblok, Polder Oudeland en Polder Kattendijksblok. De percelen zijn afgeplagd en het waterpeil is veranderd, zodat zich hier vochtig hooiland, nat schraalland en moeras kan

ontwikkelen. Ook hebben we natuurvriendelijke oevers aangelegd.

Met maaisel uit andere gebieden hopen we ervoor te zorgen dat ook in deze percelen kwetsbare plantensoorten gaan groeien. Zo hebben we in Polder Oudeland een veenmosrijk maaisel uit de Veerstablokboezem opgebracht. Een vergelijkbare actie in de Berkenwoudse Driehoek bleek het afgelopen jaar een succes. Daar groeiden na nog geen jaar al diverse soorten veenmossen en heel veel soorten kruiden, zegges, russen en andere mossen. Volgend jaar gaan we in de Krimpenerwaard aan de slag met de inrichting van de laatste gebieden van het Natuurnetwerk Nederland.

Cultuurhistorisch erfgoed

Het Zuid-Hollands Landschap zet zich in voor het cultuurhistorisch erfgoed in onze provincie. Voor Bospark Rhijnegeest bij Oegstgeest kregen we in 2024 de subsidie rond om de cultuurhistorische waarde van het gebied te herstellen. Hiermee gaan we in 2025 onder andere de lanen accentueren, de paden verbeteren en de historische sloten schoonmaken.

In de Duinen van Oostvoorne hebben we 25 bunkers afgesloten met metalen deuren. Zo houden we ongewenst bezoek buiten. De afsluiting is bovendien goed voor vleermuizen. De luchtvochtigheid is nu in de bunkers hoger en de temperatuur constanter. Die omstandigheden

Maaien

hebben vleermuizen nodig als ze overwinteren. We zagen aan het eind van 2024 al meteen het effect van de afsluitingen: er zaten aanmerkelijk meer vleermuizen in de bunkers.

Nieuwe natuur

De opvallendste aankoop dit jaar was zonder twijfel die van de Bonnenpolder bij Hoek van Holland, een gebied van 124 hectare. Na jarenlange voorbereiding kunnen we hierdoor volgend jaar eindelijk starten met de omvorming van akkerland naar natuur in dit volle stukje Zuid-Holland. Meer info over dit project leest u op pagina 26 van dit jaarverslag.

In de Krimpenerwaard hebben het afgelopen jaar verschillende ruilingen plaatsgevonden, waardoor we 25 hectare aan extra natuur konden veiligstellen en gebieden konden koppelen. Door die koppeling worden de vochtige hooilanden robuuster. Ook kunnen we ze efficiënter beheren.

Bunker

Veenmos

Aan de Oude Maas bij Hoogvliet hebben we ons natuurgebied de Visserijgriend dit jaar officieel met 10 hectare uitgebreid. Dit buitendijkse gebied vormt een onderdeel van de groene parelketting van zoetwatergetijdengebieden die we langs de Oude Maas willen realiseren. Kwetsbare soorten als de noordse woelmuis, de spindotter en het zomerklokje zullen hiervan profiteren.

Tot slot hebben we ons beschermde natuurgebied langs de Haarlemmertrekvaart kunnen uitbreiden met 3,6 hectare. De strook langs de Haarlemmertrekvaart vormt in het verstedelijkte Zuid-Holland een belangrijke ecologische verbinding tussen natuurgebieden als Landgoed Nieuw-Leeuwenhorst, Wassergeest en het Keukenhofbosch. Dat we nu weer een deel van het gebied langs de trekvaart kunnen omvormen tot natuur is dus grote winst.

Toezicht en handhaving

We zijn in 2024 gestart met een pilot met vrijwillige boswachters. Zij treden in onze gebieden op als gastheer of gastvrouw. Ook signaleren ze problemen, zoals omgewaaide bomen over een pad of een kapot hek, die ze melden bij de BOA's en boswachters. De proef was een succes. Het is fijn om extra ogen en oren te hebben in onze gebieden. In 2025 gaan we daarom op zoek naar nog meer vrijwillige boswachters.

BOA's van het Zuid-Hollands Landschap

Damherten

En verder...

- ...zagen we in de Stolwijkse Boezem dat natuurherstel loont. In de herstelde natte schraallanden ontdekten we namelijk -na een afwezigheid van tien jaar- de welriekende nachtorchis.
- ...hebben we dit najaar in de Crezéepolder bezoek gehad van een stel reuzensterren, wat veel vogelaars trok.
- ...zagen we dat het terugbrengen van de damhertenpopulatie in natuurgebied Langeveld zorgde voor een betere balans in het gebied: meer gras, meer bloemen en meer variatie.
- ...hadden de plasdraspompen in graslandreservaat Waalhoek bij Abbenbroek duidelijk blijvend effect. Het aantal soorten weidevogels is fors gestegen (o.a. grutto, kievit, scholekster, zomertaling, graspieper en gele kwikstaart).
- ...ontdekten we in het Spanjaardsduin voor de tweede keer in drie jaar tijd de groenknolorchis, een heel kritische plantensoort die groeit in vochtige duinvalleien én een doelsoort van dit gebied.

Jaar van de grote projecten

Flinke herstelwerkzaamheden in de duinen, polders in de Krimpenerwaard die volledig heringericht werden: 2024 was het jaar van de grote (maar ook kleinere) projecten. Én van goed nieuws...

Bonnenpolder

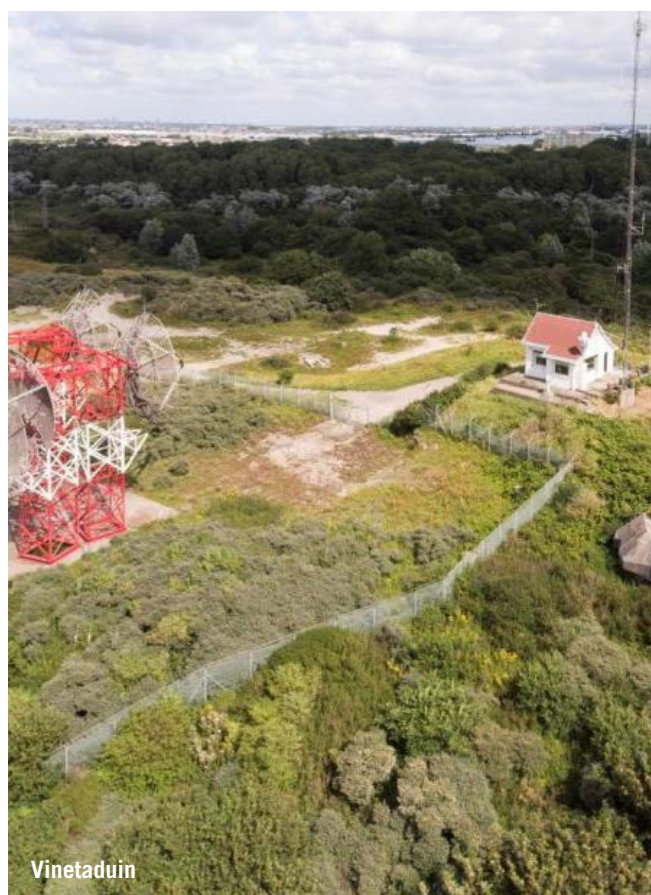
Al sinds 2017 is het Zuid-Hollands Landschap samen met Natuurbegraven Nederland en Natuurmonumenten bezig met een omvormingsplan voor de Bonnenpolder bij Hoek van Holland. We willen dit voormalige akkerland dat grenst aan het Staelduinse Bos omvormen tot een natuurgebied met ruimte voor natuurbegraven.

Tijdens het ontwerpproces is intensief samengewerkt met bewoners en organisaties uit het gebied. Na de goedkeuring van het bestemmingsplan door de gemeente Rotterdam in 2021 was het wachten op een beoordeling door de Raad van State. In de zomer van 2024 kwam de verlossende uitspraak: het plan mocht definitief doorgaan.

In afwachting van de uitspraak zijn we in 2024 doorgegaan met de voorbereidingen. We hebben de benodigde onderzoeken gedaan en de vergunningen geregeld. Daardoor konden we na de uitspraak snel schakelen. In de herfst van 2024 werd het gebied van 124 hectare officieel aangekocht en een definitief ontwerp gemaakt. Naar verwachting kan de eerste spade in de herfst van 2025 de grond in. Grenzend aan deze gronden, ontwikkelt Natuurbegraven Nederland op 30 ha een nieuw natuurgebied met ruimte voor natuurbegraven. Door dit gezamenlijke initiatief van het Zuid-Hollands Landschap, Natuurmonumenten en Natuurbegraven Nederland, komt er 156 ha natuur bij in het drukbevolkte Zuid-Holland.

Natuurherstel duinen

Aan de kust startten we in 2024 met grootscheepse herstelprojecten in het Vinetaduin, de Van Dixhoorndriehoek en het Vafamil-terrein bij Hoek van Holland. Meer info hierover leest u op pagina 23. In de Duinen van Oostvoorne zetten we de puntjes op de i na de herstelwerkzaamheden in 2022 en 2023 en is het vernatten van het Groene Strand-gebied uitgevoerd. Op plekken waar dat nog nodig bleek, hebben we extra begroeiing weggehaald. Ook verwijderden we exoten, zodat de typische duinvegetatie weer ruimte heeft zich te ontwikkelen.

Vinetaduin

Visdiefjes

In het Oostvoornse Meer namen we dit jaar het broedeiland onder handen. We verwijderden er de begroeiing en hebben een verse laag schelpen aangebracht. Hierdoor is het eiland nu weer aantrekkelijk voor kale grondbroeders als de kluut, visdief en scholekster.

Veenweiden

In de Krimpenerwaard startte in 2024 de derde fase van de uitvoering van het Natuurnetwerk Nederland, een project dat ongekend is qua schaalgrootte. De volgende -en laatste- fase (cluster B, een gebied van ordegrootte 700 ha) is in 2024 zorgvuldig voorbereid, zodat die in 2025 in uitvoering kan. Daarnaast zijn afgelopen jaar meerdere pilotlocaties voor veenmosontwikkeling ingericht. Over deze werkzaamheden in de Krimpenerwaard leest u meer in het hoofdstuk 'Natuurbeheer' op pagina 23.

In de Vijfheerenlanden werkten we in de Zouweboezem hard verder aan het moerasherstel

en de verjonging van het riet, zodat het weer een geschikt leefgebied wordt voor moerasvogels. In 2024 waren er al mooie resultaten. Zo telden we 49 broedparen van de zwarte stern, broedden er sinds lange tijd weer porseleinhoenders en roerdrompen en was er weer enig herstel van de grote modderkruipers in het gebied.

Programma De Groene Motor

Het Zuid-Hollands Landschap ondersteunde in 2024 precies 10 jaar duizenden vrijwilligers in het groen en erfgoed via het Programma De Groene Motor. Mede dankzij de Postcode Loterij kan het Zuid-Hollands Landschap zich inzetten voor dit programma van de Provincie Zuid-Holland. De ondersteuning van de Zuid-Hollandse vrijwilligers bestaat onder andere uit het uitlenen van gereedschap. In 2024 zagen we daarvan een toename naar 5.500 stuks beleend gereedschap.

Verder leidden we via De Groene Motor vrijwilligers op. We organiseerden in 2024 onder andere cursussen op het gebied van veldhulpverlening, bosmaaieren en maaieren met de zeis. We gaven trainingen, bijvoorbeeld hoe je boerenlandvogels moet monitoren, en organiseerden thematische bijeenkomsten op het gebied van groen en erfgoed. Over het snoeien van hoogstamfruitbomen bijvoorbeeld of het onderhouden van landgoederen in Engelse landschapsstijl. Verder regelden we de jaarlijkse Vrijwilligersdag en Natuurwerkdag en traden we op als regiocoördinator voor Goeree-Overflakkee, Voorne en de Zandmotor bij het project Het Groene Strand, dat vrijwilligersgroepen en strandbeheerders met elkaar verbindt.

Wilgenknotten Schipluiden

Nieuw pioniermoeras in Polder Middelblok

Zichtbaar betere resultaten

De afdeling Marketing, Communicatie & Fondsenwerving was in 2024 goed in beweging. Beweging door energie van nieuwe collega's en beweging door een stijgende lijn van beschermersinkomsten.

Onze achterban

Het aantal Beschermers dat ons structureel steunt, steeg naar ruim 45.000 in 2024. We zijn dankbaar voor al deze mensen met hart voor de natuur en vertrouwen in ons werk. Daarnaast mochten we dit jaar 27.584 losse giften ontvangen. Ook hebben we een grote achterban die ons volgt op één van onze communicatiekanalen: ruim 113.000 mensen zijn ingeschreven op de maandelijkse nieuwsbrief van het Zuid-Hollands Landschap en in totaal hebben we 73.000 volgers op onze sociale kanalen. Daarmee bereiken we op dagelijkse basis een groot aantal mensen met inspirerende verhalen, prachtige natuurfoto's en tips om erop uit te gaan in de natuur. Dit jaar zijn we gestart met meer interactie op onze sociale kanalen. Het komende jaar gaan we dat intensiveren.

Natuurbeleving

De inwoners van Zuid-Holland weten ons goed vinden. Daar doen we ook ons best voor. We organiseren mogelijkheden om van de natuur te genieten en vragen onze Beschermers ons te steunen met concrete projecten en kansen. Enkele hoogtepunten:

- Er wordt goed deelgenomen aan onze excursies. We hebben er in 2024 door heel Zuid-Holland meer dan 120 georganiseerd. Ruim 2.000 deelnemers gingen met ons op pad.
- Bezoekerscentrum Tenellaplas heeft in 2024 ongeveer 51.000 bezoekers over de drempel gehad. Heel blij zijn we met de verdubbeling van onze winkelverkopen. We gaan ook volgend jaar inzetten op verhoging van de bezoekersbeleving

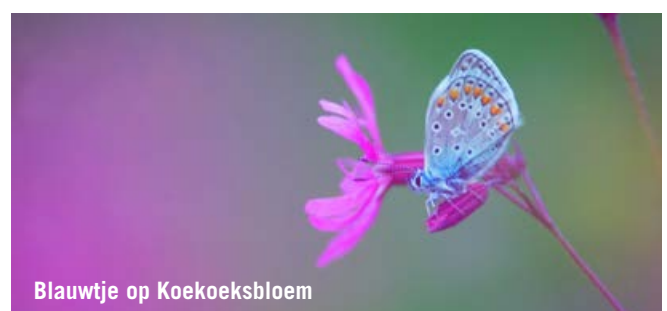
in het centrum.

- We hebben dit jaar twee grote evenementen georganiseerd: de Verandamarkt (augustus) en de Duinendag (september), samen goed voor zo'n 1.000 bezoekers. De Duinendag verdient een extra vermelding: georganiseerd samen met IVN en ook onze partner Univé was aanwezig met een stand. Er waren meer bezoekers dan ooit en voor het eerst sinds het bestaan hebben we tijdens het event ook Beschermers voor onze organisatie geworven.
- Afgelopen jaar zijn er meer dan 26.000 fiets- en wandelroutes vanaf onze site gedownload. Gemiddeld meer dan 70 per dag!

Twee bijzondere campagnes

We hebben in 2024 twee grote publiekscampagnes gevoerd.

In het voorjaar was er de campagne Red de Vlinder, waarmee we aandacht vroegen voor het sterk dalend aantal soorten vlinders. Door in meerdere van onze natuurgebieden kruidenrijk grasland te creëren, bieden we vlinders volop nectar en veilige nestplekken. We hebben tijdens de campagne veel donaties ontvangen en meer dan 4.000 mensen deden mee aan onze social media winactie.

Blauwtje op Koekoeksbloem

In de zomer en het najaar voerden we de Aankoopcampagne Bonnenpolder. Die campagne had een uniek karakter. De Bonnenpolder is het grootste gebied dat we in de afgelopen decennia konden aankopen. Het initiatief voor deze aankoop is samen met Natuurmonumenten en Natuurbegraven Nederland ontwikkeld. We hebben onze donateurs actief betrokken door speciale wandelingen naar de Bonnenpolder te organiseren. Zo namen we iedereen mee in onze aankoopambitie en plannen voor natuurontwikkeling. Dit resulteerde in een succesvolle fondsenwervingscampagne. We kregen steun van nieuwe gevers en bestaande Beschermers. Ook ontvingen we enkele grotere giften. Mede dankzij deze overweldigende steun konden we de aankoop van het gebied nog in 2024 bij de notaris afronden. Op 21 november hebben we een inloopavond over de natuurontwikkeling in de Bonnenpolder georganiseerd. Deze werd drukbezocht door omwonenden, Beschermers en ondernemers uit de regio.

Partnerschappen

Dankzij een extra bijdrage van het Cultuurfonds voor klimaatbestendige natuur konden we ons inzetten voor het verbinden van natuurgebieden. Juist in een tijd waarin de natuur onder druk staat en de biodiversiteit gestaag afneemt, is deze impuls van het Cultuurfonds een fantastische kans om de natuur, met meer ruimte en beter verbonden gebieden, weer tot bloei te laten komen.

Dit jaar hebben we ons strategisch partnerschap

met Univé voor de komende drie jaar mogen verlengen. Zij steunen het Duinenprogramma. Dankzij deze steun kunnen we de biodiversiteit in de duinen terugbrengen en voeren we actief beheer. We trainen vrijwilligersgroepen in het minimalistisch beheer van de duinen, verbeteren de wandelpaden in de duinen en creëren uitzichtpunten en informatiepunten. Ook neemt Univé deel aan de jaarlijkse Duinendag in de Duinen van Oostvoorne.

Een feestjaar

Op 12 juli 2024 vierde het Zuid-Hollands Landschap haar 90ste verjaardag. Ons bestaansrecht is misschien wel urgenter dan ooit; we zijn nog zeker niet klaar met onze missie. We gaan deze bijzondere leeftijd daarom een heel jaar vieren, tot 12 juli 2025. In 2024 hebben we met de volgende acties aandacht besteed aan het 90-jarig bestaan:

- Ons Zomerblad had het thema '90 jaar' en bevatte 90 tips om erop uit te gaan.
- In juni hadden we een feestelijke 90-jaar bijeenkomst voor ons personeel.
- Op 12 juli lanceerden we onze nieuwe corporate video.
- Op 18 september hebben we een feestelijk symposium gehouden voor onze partners in het werkveld: onder andere overheden, andere natuurorganisaties en zakelijke contacten.

Jos Bisschops en Hank Bartelink, directeur-bestuurder
Stichting Landschappen NL

Nationale Postcode Loterij

Mede dankzij de Postcode Loterij kon het Zuid-Hollands Landschap werken aan flink wat projecten. Graag lichten we er een aantal uit:

■ Aanleg schelpenbankjes

Schelpenbankjes dienen als broedplek voor vogels die hun nest(kuiltje) maken in kale grond. Mede dankzij de Nationale Postcode Loterij hebben we schelpenbankjes aan kunnen leggen in zoetwatergetijdengebieden, bijvoorbeeld op natuureiland Sophiapolder in Hendrik-Ido-Ambacht. Met deze succesvolle methode helpen we prachtige vogels als de kluut.

■ Begeleiding van studenten

We hebben studenten begeleid die onderzoek doen naar begrazing door koeien, paarden en konijnen in de duinen. Daarmee verbinden we onderwijs en jeugd aan ons ter bevordering van natuurbeheer en doelstellingen. Verder helpen de resultaten onze boswachters ook bij het verder optimaliseren van het beheer, specifiek bij het openhouden van de duinen die als gevolg van onder andere te veel stikstof dichtgroeien. Deze begeleiding is mede mogelijk gemaakt door de Nationale Postcode Loterij.

■ Weidepompen op zonne-energie

Op een aantal van onze terreinen gebruiken we weidepompen, die draaien op zonne-energie. Met de pompen brengen we water uit de sloot naar de naastgelegen graslanden. Zo ontstaan drassige plekken, die een magneet vormen voor weidevogels als tureluur, kievit, scholekster en grutto. Onze boswachters gebruiken de weidepompen onder andere in de Voorofsche Polder tussen Boskoop en Waddinxveen en 't Vogelhoff bij Leiden. De inzet van deze weidepompen is mede mogelijk gemaakt door de Nationale Postcode Loterij.

Het jaar van verdere professionalisering

Het jaar 2024 stond voor de interne organisatie in het teken van verdere professionalisering. Aandacht voor de medewerkers, kostenbesparing en het ontwikkelen van nieuw beleid stonden hierbij centraal.

Aandacht voor medewerkers

Medewerkers zijn het kapitaal van de organisatie. Aandacht voor het personeel is daarom belangrijk. We hebben ervaren dat dit leidt tot tevreden medewerkers en tot minder uitstroom en uitval.

Uitstroom en uitval

We zijn het jaar gestart met een nagenoeg complete bezetting. Nieuwe vacatures werden snel ingevuld en we konden hierdoor enthousiaste en kundige medewerkers verwelkomen.

Ook aan onze zieke medewerkers werd veel aandacht besteed. Met behulp van een nieuwe arbodienst (in samenwerking met de HR-adviseur) hebben we het ziekteverzuim in de afgelopen jaren teruggebracht van 9,9% naar 3,6% in 2024.

Samenkomen

We hebben gemerkt dat de functioneringscyclus haar vruchten afwerpt. Naast de reguliere werkoverleggen is er op drie momenten in het jaar een gesprek tussen leidinggevende en medewerker over (de voortgang van) de doelen die de medewerker voor zichzelf stelt. Periodiek het gesprek voeren over afspraken en over de ontwikkeling helpt zowel de medewerker als de leidinggevende verder in de samenwerking.

In 2024 hebben we vier interessante personeelskomsten georganiseerd op steeds weer een andere locatie in onze gebieden. We spraken over verschillende thema's van ons werk. Verder deelden we informatie over ontwikkelingen die onze organisatie raken. En natuurlijk was het ook gewoon gezellig om met elkaar samen te zijn en bij te praten.

Organisatieontwikkeling

Vanuit het organisatieontwikkelingstraject waren we in 2023 al gestart met Management Drives, een traject dat gaat over persoonlijk leiderschap en samenwerking. Alle medewerkers hebben hier met de eigen afdeling aan meegedaan. Dit heeft geleid tot het beter bespreekbaar maken van een goede onderlinge samenwerking, zowel binnen de afdeling zelf als binnen de verschillende afdelingen. Het traject heeft ook meer werkplezier opgeleverd en onbenut potentieel herkend en benut. Het was mooi om te zien dat Management Drives succesvol is ontvangen en is omarmd door de medewerkers. In 2025 vertaalt zich dit in een cultuurprogramma, waarin vertrouwen en daadkracht centraal staan.

Leerling Boswachters

Symposium 90 jaar het Zuid-Hollands Landschap

Vanuit de kennis van Management Drives sluiten we in ons gedrag aan op de kernwaarden van de organisatie (verbindend, krachtig, inspirerend) die een leidraad vormen tijdens ons werk.

Kostenbesparing

De afgelopen jaren zijn alle kosten gestegen. Toch heeft het Zuid-Hollands Landschap het dit jaar voor elkaar gekregen om bepaalde organisatiekosten juist te verlagen. Er is onder andere kritisch gekeken naar verzekeringen, ICT-kosten, advieskosten, bedrijfskleding en de arbodienst.

ICT-migratie

In 2024 is de ICT-migratie van een Citrix-omgeving naar een Azure-omgeving gestart en succesvol afgerond. De overstap was mogelijk door het aflopen van de meerjarenovereenkomst en levert een kostenbesparing op. De data zijn opnieuw veiliggesteld, waardoor we weer klaar zijn voor de toekomst.

Verbetering processen en systemen

Binnen de financiële administratie is het afgelopen jaar hard gewerkt om de financiële processen en systemen te verbeteren. Onder leiding van een nieuwe controller hebben we hierin slagen kunnen maken en hebben we meer controle gekregen door nieuwe rapportagemethodieken en -processen.

Vervanging wagenpark

Na grondig onderzoek en interne afstemming heeft het Zuid-Hollands Landschap in 2024 haar gehele wagenpark vernieuwd. We zijn van eigen auto's overgegaan naar lease, waardoor we het beheer de komende jaren kunnen uitbesteden.

Nieuw beleid

Er is op diverse bedrijfsonderdelen nieuw beleid ontwikkeld, onder andere op het gebied van arbo en veiligheid. Het doel hiervan is iedereen veilig en gezond te laten werken. Om het beleid te borgen in de organisatie wordt in 2025 gestart met een preventieteam dat zich onder andere zal bezighouden met de actualisering van de Risico, Inventarisatie & Evaluatie (RIE). Daarnaast is een Integriteitsbeleid en Beleid Ongewenst Gedrag opgesteld.

Zuid-Hollands Landschap-vrijwilligers

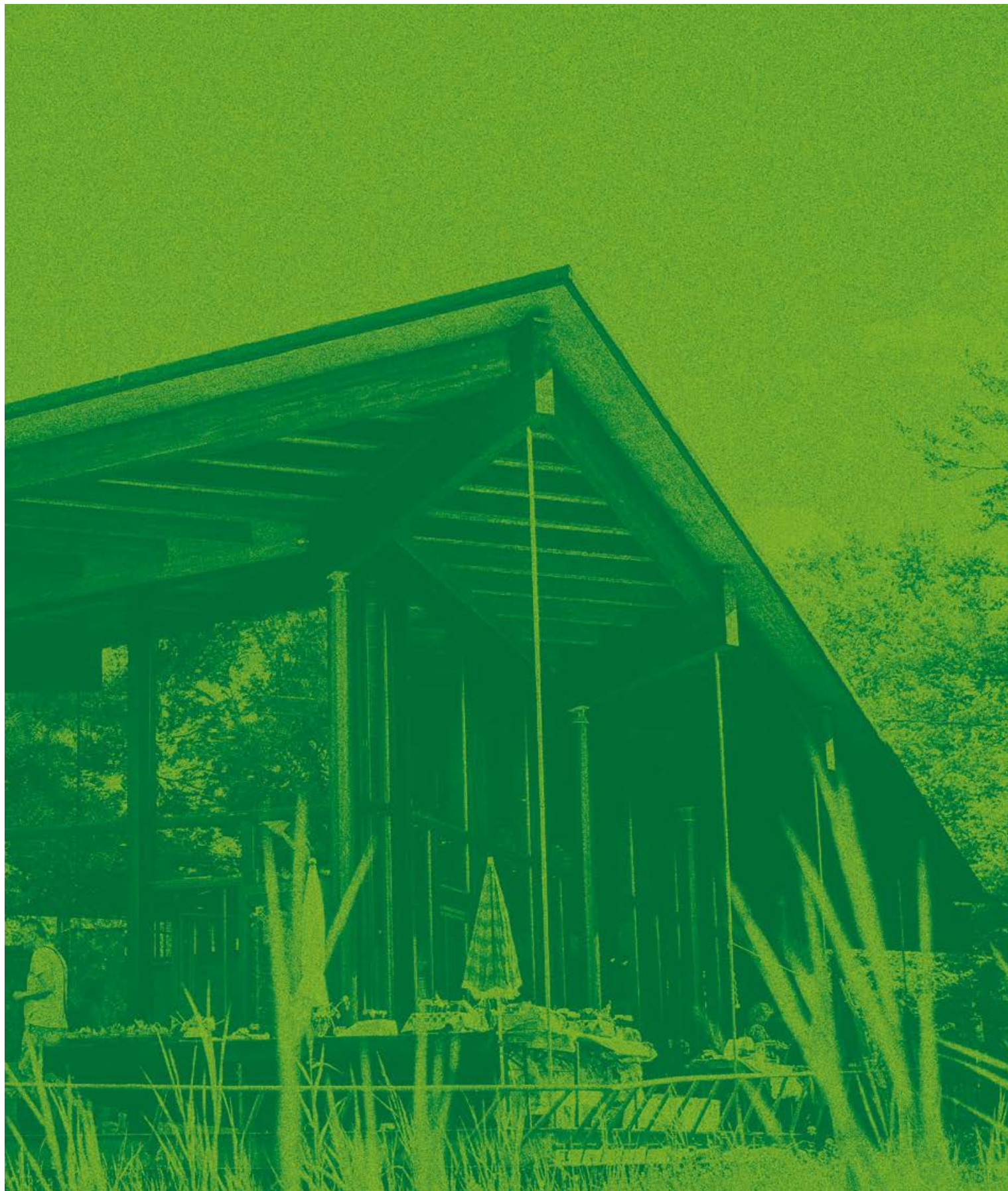
Het aantal vrijwilligers van het Zuid-Hollands Landschap is licht gestegen van 450 in 2023 naar 472 in 2024. We zijn blij dat we na de overname van Bezoekerspunt Sophiapolder de groep bestaande vrijwilligers aan ons konden binden als Zuid-Hollands Landschap-vrijwilliger. Verder zijn we gestart met een nieuwe vrijwilligersfunctie: de vrijwillige boswachter. Na een succesvolle start gaan we de groep vrijwillige boswachters in 2025 uitbreiden.

Wij willen goede werkomstandigheden voor onze vrijwillige medewerkers. Vandaar dat we dit jaar hebben gebruikt om samen met collega's uit de regio's te kijken wat nodig is op het gebied van arbo en veiligheid. De bevindingen zijn meegenomen in een nieuw arbo & veiligheidsplan.

Kijken naar de toekomst

Het vrijwilligersbestand vergrijsst. Ook gaan mensen later met pensioen. Hierdoor stromen mensen op latere leeftijd bij ons binnen als vrijwilliger. In 2024 zijn we daarom met het oog op de toekomst op zoek gegaan naar nieuwe doelgroepen:

- In 2024 ging een pilot van start, waarbij we samenwerkten met Includio, een maatschappelijke organisatie in Leiden. Bij dit initiatief willen we twee nieuwe 'Nederlanders' (kennismigranten of statushouders) koppelen aan een bestaande groep van vijftien vrijwilligers in 't Vogelhof in Leiden. De groep vrijwilligers gaf zelf aan open te staan voor de pilot. Helaas heeft tot op heden niemand binnen de nieuwe doelgroep zich gemeld voor de openstaande vacatures.
- Ook jongeren willen we graag aan ons binden als vrijwilliger. Een vrijwilligster (met kennis en achtergrond in het groen en onderzoek) heeft voor ons in 2024 onderzocht welke belemmeringen jongeren ervaren bij het doen van groen vrijwilligerswerk en wat wij als Zuid-Hollands Landschap kunnen doen om deze belemmeringen weg te nemen. Zij heeft hierover een verslag geschreven en een advies uitgebracht. In 2025 pakken we dit verder op.

4. Jaarrekening 2024

4. Jaarrekening 2024

De jaarrekening bestaat uit de volgende onderdelen:

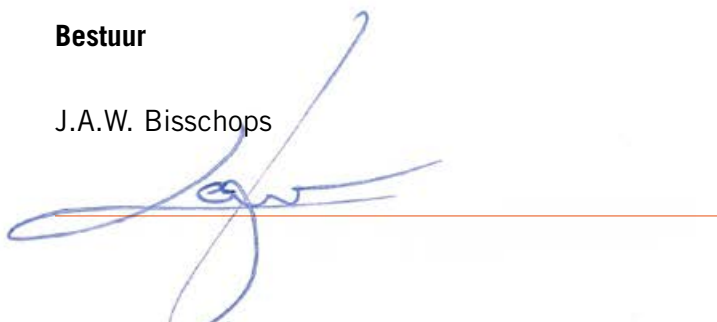
- Vaststelling en goedkeuring jaarrekening
- Balans per 31 december per verslagjaar
- Staat van baten en lasten over verslagjaar
- Resultaatbestemming over verslagjaar
- Kasstroomoverzicht over verslagjaar
- Toelichting jaarrekening
- Toelichting op de balans
- Reserves en fondsen
- Toelichting op de staat van baten en lasten
- Overige gegevens
- Bijlagen

Vaststelling en goedkeuring jaarrekening

De raad van toezicht van de Stichting 'Het Zuid-Hollands Landschap' heeft de jaarrekening en het bijbehorende activiteiten- en bestuursverslag, inclusief verantwoordingsverklaring van het jaarverslag, goedgekeurd op 13 juni 2025.

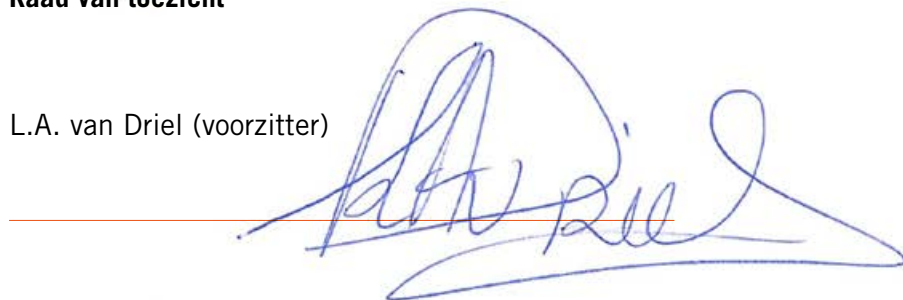
Bestuur

J.A.W. Bisschops

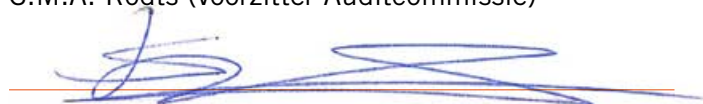

Raad van toezicht

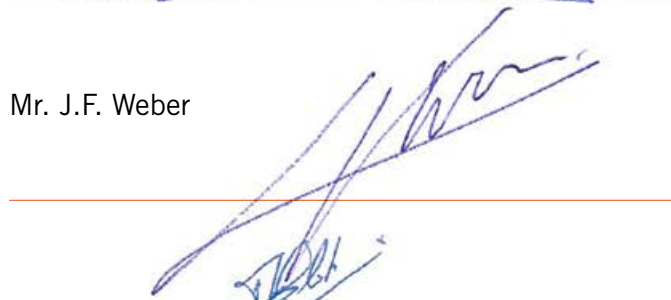
L.A. van Driel (voorzitter)

S.M.A. Rodts (voorzitter Auditcommissie)

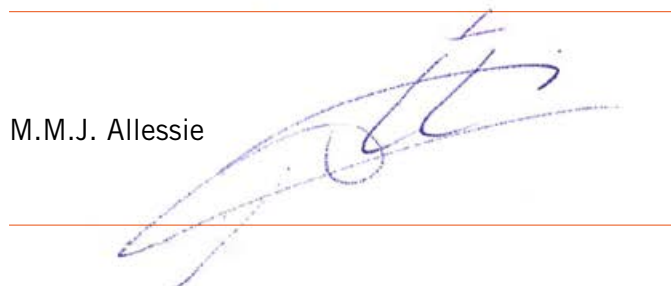
Mr. J.F. Weber

T.J. Slob

M.M.J. Allessie

Balans per 31 december 2024

(Na resultaatbestemming)

ACTIVA

x € 1.000

	31 DECEMBER 2024	31 DECEMBER 2023
Immateriële vaste activa [1]	221	255
Materiële vaste activa [2]	1.035	1.204
Financiële vaste activa [3]	0	0
	1.256	1.459
Vorraden [4]	8	8
Vorderingen en overlopende activa [5]	7.978	9.385
Effecten [6]	7	4.485
Liquide middelen [7]	6.915	4.480
	14.908	18.359
Totaal	16.164	19.818

PASSIVA

x € 1.000

RESERVES EN FONDSSEN

Reserves

• Continuïteitsreserve [8]	2.700	3.400
• Bestemmingsreserves [9]	2.331	6.528
	5.031	9.928

FONDSSEN

• Bestemmingsfondsen [10]	2.700	2.569
	2.700	2.569
Voorzieningen [11]	130	109
Schulden en overlopende passiva [12]	8.304	7.212
Totaal	16.164	19.818

Staat van baten en lasten over 2024

x € 1.000

	WERKELIJK 2024	BEGROOT 2024	WERKELIJK 2023
BATEN			
BATEN [13]			
• Baten van particulieren	2.933	2.196	2.677
• Baten van bedrijven	380	90	74
• Baten van loterijorganisaties	1.125	1.125	1.125
• Baten van subsidies van overheden	6.432	4.346	6.902
	10.870	7.757	10.779
• Baten als tegenprestatie voor de levering van producten en/of diensten	1.478	6.307	1.693
• Overige baten	36	30	114
Som van de baten	12.385	14.094	12.585

LASTEN

BESTEED AAN DOELSTELLINGEN [14]			
• Natuurbeheer	3.347	3.004	2.762
• Kwaliteitsborging / Monitoring /	214	185	483
• Recreatie	1.201	1.226	1.265
• Communicatie	870	1.042	1.024
• Ontwikkeling	41	94	208
• Beheer objecten	601	672	691
• Opstallen	408	620	316
• De Groene Motor	584	0	683
• Vrijwilligers	0	0	0
• Projecten	5.102	9.067	3.551
	12.369	15.910	10.981
Wervingskosten [15]	652	578	521
Kosten beheer en administratie [16]	140	812	-57
Som van de lasten	13.162	17.300	11.445
Saldo voor financiële baten en lasten	-777	-3.206	1.140
Saldo financiële baten en lasten [17]	104	14	373
Bijzondere baten en lasten	-4.093	0	0
Saldo van baten en lasten	-4.766	-3.192	1.513

Resultaatbestemming

x € 1.000

	WERKELIJK 2024	BEGROOT 2024	WERKELIJK 2023
Saldo van baten en lasten	-4.766	-3.192	1.513
BESTEMMING SALDO VAN BATEN EN LASTEN:			
Toevoeging/onttrekking aan:			
• Continuïteitsreserve	-700	0	0
• Bestemmingsreserves*	-4.196	-2.264	1.265
• Bestemmingsfondsen	130	-492	248
	-4.766	-2.756	1.513

* In de bestemmingsreserves is een bedrag á 766.000 niet direct vrij beschikbaar, dit bedrag is wel al meegenomen in het resultaat en zal gedurende de volgende 4 jaren evenredig vrijkomen bij het verder in uitvoering brengen van de SNL projecten.

Kasstroomoverzicht over 2024

x € 1.000 (Volgens de indirecte methode)

	2024	2023
KASSTROOM UIT OPERATIONELE ACTIVITEITEN		
Bedrijfsresultaat	-4.766	1.513
Aanpassingen voor:		
Afschrijvingen	312	300
Mutatie bestemmingsreserves	2	0
Mutatie voorzieningen	21	14
	334	314
Verandering in werkkapitaal:		
Vorraden en onderhanden werk	373	1
Vorderingen en overlopende activa	1.407	-3.602
Effecten	4.479	638
Kortlopende schulden (excl. schulden aan kredietinstellingen)	1.092	3.782
	7.351	819
Kasstroom uit bedrijfsoperaties	2.919	2.645
KASSTROOM UIT INVESTERINGSACTIVITEITEN		
Investerings in immateriële vaste activa	-56	-196
Investerings in materiële vaste activa	-78	-123
Desinvesteringen in immateriële vaste activa	0	0
Desinvesteringen in materiële vaste activa	28	70
Mutaties overige financiële vaste activa	1.500	0
Kasstroom uit investeringsactiviteiten	1.393	-248
KASSTROOM UIT FINANCIERINGSACTIVITEITEN		
Mutatie langlopende schulden	-1.879	0
Kasstroom uit financieringsactiviteiten	-1.879	0
Mutatie geldmiddelen	2.433	2.397
Toelichting op de geldmiddelen		
Stand per 1 januari	4.481	2.084
Mutatie geldmiddelen	2.433	2.397
Stand per 31 december	6.914	4.481

Toelichting jaarrekening

ALGEMEEN

Richtlijnen/keurmerken

De jaarrekening 2024 is ingericht conform de Richtlijn 650 Fondsenwervende Organisaties. De richtlijn vormt een essentieel onderdeel van de beoordelingen die worden verricht door het Centraal Bureau Fondsenwerving (CBF) in het kader van het CBF-Keurmerk.

Vergelijking met voorgaand jaar

De gehanteerde grondslagen van waardering en van resultaatbepaling zijn ongewijzigd gebleven ten opzichte van het voorgaande jaar, met uitzondering van de toegepaste stelselwijzigingen zoals opgenomen in de desbetreffende paragrafen.

Afrondingen

Over het algemeen zijn de getallen in deze jaarrekening afgerond in duizenden euro's. Hierdoor kunnen er verschillen ontstaan met de totaalstelling als de afzonderlijke reeds afgeronde getallen worden opgeteld.

Schattingen

Om de grondslagen en regels voor het opstellen van de jaarrekening te kunnen toepassen, is het nodig dat de directie zich over verschillende zaken een oordeel vormt en schattingen maakt die essentieel kunnen zijn voor de in de jaarrekening opgenomen bedragen. Indien het voor het geven van het vereiste inzicht noodzakelijk is, is de aard van deze oordelen en schattingen inclusief de bijbehorende veronderstellingen opgenomen bij de toelichting op de desbetreffende jaarrekeningposten. Het al dan niet opnemen van een voorziening in verband met de VGG-procedure is in belangrijke mate onderhevig aan de oordelen en schattingen, welke zijn toegelicht onder de niet uit de balans blijken verplichtingen.

Bijzondere waardeverminderingen van vaste activa

Op iedere balansdatum wordt beoordeeld of er aanwijzingen zijn dat een vast actief aan een bijzondere waardevermindering onderhevig kan zijn. Indien dergelijke indicaties aanwezig zijn, wordt de realiseerbare waarde van het actief vastgesteld. Indien het niet mogelijk is de realiseerbare waarde voor het individuele actief te bepalen, wordt de realiseerbare waarde bepaald van de kasstroomgenererende eenheid waartoe het actief behoort. Van een bijzondere waardevermindering is sprake als de boekwaarde van een actief hoger is dan de realiseerbare waarde; de realiseerbare waarde is de hoogste van de opbrengstwaarde en de bedrijfswaarde.

Valuta

De jaarrekening is opgesteld in euro's. Vorderingen, schulden en verplichtingen in vreemde valuta worden omgerekend tegen de koers per balansdatum. Transacties in vreemde valuta gedurende de verslagperiode worden in de jaarrekening verwerkt tegen de koers van afwikkeling. Eventuele koersverschillen worden opgenomen in de staat van baten en lasten.

GRONDSLAGEN VOOR BALANSWAARDERING

Algemeen

De waardering van activa en passiva vindt plaats op basis van historische kosten. Tenzij bij de desbetreffende grondslag voor de specifieke balanspost anders wordt vermeld, worden de activa en passiva opgenomen tegen nominale waarde.

Immateriële vaste activa

- Software
Onder deze post is de investering in software opgenomen die niet fysiek op de locatie aanwezig is, maar waarvan via een portal op internet gebruik wordt gemaakt. Op de investeringen die worden gemaakt om de applicaties bedrijfsspecifiek te maken, wordt afgeschreven. De waarde wordt bepaald tegen verkrijgingsprijs verminderd met de afschrijvingen. De afschrijvingen worden berekend op basis van een vast percentage van de verkrijgingsprijs.

Materiële vaste activa

Direct in gebruik voor de doelstelling

- Natuurterreinen
In de jaarrekening wordt het bezit aan terreinen gewaardeerd op een symbolisch bedrag van €1 omdat de onroerende bezittingen duurzaam aan het economisch proces zijn onttrokken.
- Opstallen
De opstallen zijn gewaardeerd tegen verkrijgingsprijs verminderd met de afschrijvingen. De afschrijvingen worden berekend op basis van een vast percentage van de verkrijgingsprijs.
- Vakantiewoningen
Het Zuid-Hollands Landschap bezit twee vakantiewoningen die via een intermediair worden verhuurd aan particulieren.

Bedrijfsmiddelen

- Machines en dienstvoertuigen
De machines en dienstvoertuigen zijn gewaardeerd tegen verkrijgingsprijs verminderd met de afschrijvingen. De afschrijvingen worden berekend op basis van een vast percentage van de verkrijgingsprijs.
- Inventaris
De inventaris bestaat uit kantoormeubilair, computerapparatuur en overige software. De inventaris is gewaardeerd tegen verkrijgingsprijs verminderd met de afschrijvingen. De afschrijvingen worden berekend op basis van een vast percentage van de verkrijgingsprijs.

De afschrijvingspercentages zijn vastgesteld aan de hand van de verwachte economische levensduur van de bedrijfsmiddelen.

Financiële instrumenten

Onder de financiële instrumenten worden zowel primaire financiële instrumenten, zoals vorderingen en schulden, als financiële derivaten verstaan. Voor de grondslagen van primaire instrumenten wordt verwezen naar de behandeling per balanspost. De Stichting heeft geen financiële derivaten.

Effecten

De effectenportefeuille bestaat uit aandelen, obligaties, alternatieve beleggingen en liquide middelen. De ter beurse genoteerde aandelen, obligaties en alternatieve beleggingen behoren tot een handelsportefeuille en worden gewaardeerd op de beurswaarde per balansdatum, waarbij zowel ongerealiseerde als gerealiseerde waardeveranderingen direct in de staat van baten en lasten worden verantwoord.

Voorraden

De voorraden in het kader van de doelstelling bestaan uit artikelen die voor de verkoop zijn bestemd. De voorraden zijn gewaardeerd tegen de verkrijgingsprijs of vervaardigingswaarde.

Vorderingen

De vorderingen zijn gewaardeerd tegen nominale waarde. Voor eventuele oninbaarheid van vorderingen wordt een voorziening getroffen. In 2024 is er een voorziening voor oninbaarheid van vorderingen (waaronder debiteuren) opgenomen.

Liquide middelen

De liquide middelen zijn gewaardeerd tegen nominale waarde.

Reserves en fondsen

De bestemmingsreserves zien toe op het deel van het eigen vermogen dat wordt afgezonderd omdat daaraan door de directeur-bestuurder een beperkte bestedingsmogelijkheid is gegeven. De bestemmingsfondsen zien toe op het deel van het vermogen dat wordt afgezonderd omdat daaraan door derden een beperkte bestedingsmogelijkheid is gegeven.

Voorzieningen

Voorziening jubilea: De voorziening jubilea wordt opgenomen tegen de contante waarde van de verwachte uitkeringen gedurende het dienstverband. Bij de berekening van de voorziening wordt ondermeer rekening gehouden met verwachte salarisstijgingen en de blijfkans. Bij het contant maken is de marktrente van hoogwaardige ondernemingsobligaties ad 3% (2023 was 3%) als disconteringsvoet gehanteerd.

Voorziening groot onderhoud: De voorziening ter gelijkmatige verdeling van lasten voor groot onderhoud van gebouwen wordt bepaald op basis van de te verwachten kosten over een reeks van jaren. Het uitgevoerde onderhoud wordt ten laste van deze voorziening gebracht. De voorziening is gevormd voor de operationeel gebruikte opstallen zijnde het bezoekerscentrum Tenellaplas, beide vakantiewoningen en het regiokantoor Veenweiden.

Kortlopende schulden

Schulden met een looptijd van korter dan 1 jaar worden opgenomen onder de kortlopende schulden.

Langlopende schulden

Schulden met een looptijd van langer dan 1 jaar worden opgenomen onder de langlopende schulden.

GRONDSLAGEN VOOR WAARDERING VAN DE STAAT VAN BATEN EN LASTEN

Algemeen

Baten en lasten worden bepaald met inachtneming van de hiervoor reeds vermelde grondslagen van waardering en toegerekend aan het verslagjaar waarop zij betrekking hebben. Winsten worden verantwoord in het jaar waarin de prestaties zijn verricht en afgerond. Verliezen worden in aanmerking genomen in het jaar waarin deze voorzienbaar zijn.

Baten en lasten van activiteiten, welke per balansdatum nog niet zijn afgerond, worden verantwoord als respectievelijk vooruit ontvangen en vooruitbetaald.

Kosten zijn direct toegerekend aan de doelstellingen, werving baten en beheer en administratie.

De niet direct toe te wijzen kosten zijn als volgt verdeeld over kosten doelstelling, wervingskosten en kosten beheer en administratie:

Personeelkosten zijn verwerkt in het uurtarief en worden verdeeld op basis van geschreven uren.

Huisvestingskosten zijn verwerkt in het uurtarief en worden verdeeld op basis van geschreven uren.

Afschrijvingskosten zijn verwerkt in het uurtarief en worden verdeeld op basis van geschreven uren.

Overige kosten zijn verwerkt in het uurtarief en worden verdeeld op basis van geschreven uren.

Baten van particulieren

Baten uit erfstellingen en legaten worden verantwoord in het boekjaar waarin de omvang betrouwbaar kan worden vastgesteld.

Beschermersinkomsten en periodieke schenkingen worden verantwoord in de periode waar ze betrekking op hebben.

Donaties en giften worden verantwoord op het moment dat de gelden zijn ontvangen.

Baten van bedrijven

Baten van bedrijven worden verantwoord in het boekjaar waar ze betrekking op hebben.

Baten van loterijorganisaties

Baten van loterijorganisaties worden verantwoord in het boekjaar waarin de bate definitief is toegezegd.

Baten van subsidies van overheden

Subsidiebaten voor verwervingen en projecten en de daarmee samenhangende lasten worden verantwoord naar rato van de voortgang. De voortgang van het project of de verwerving wordt bepaald aan de hand van de hiervoor gemaakte kosten. Overheidssubsidies voor de exploitatie worden verantwoord in het jaar van toekenning.

Voor projecten waarvoor overheidssubsidie wordt verkregen waaraan een terugbetalingsverplichting is verbonden bij het niet besteden van de subsidie overeenkomstig de subsidievoorwaarden, worden baten verantwoord bij het aangaan van een verplichting tot besteding overeenkomstig de subsidievoorwaarden.

Baten als tegenprestatie voor de levering van producten en/of diensten

Baten als tegenprestatie voor de levering van producten en/of diensten worden verantwoord in het boekjaar, waarin de levering plaatsvindt en/of de dienst is verricht.

Overige baten

Overige baten worden verantwoord in het boekjaar, waarin de omvang betrouwbaar kan worden vastgesteld en in de overige baten is tevens inbegrepen de mutatie onderhanden projecten.

Lasten

De lasten worden toegerekend aan het verslagjaar waarop zij betrekking hebben.

Pensioenen

Het Zuid-Hollands Landschap heeft haar pensioenen ondergebracht bij Stichting BPL-Pensioenen (BPL). De beleidsdekkingsgraad van BPL bedroeg 115,2% per 31 december 2024 (114,4% per 31 december 2023). De pensioenregeling kwalificeert als en middelloonregeling. Het pensioengevend salaris was in 2024 gemaximeerd tot € 71.628. De jaarlijkse premie die voor rekening komt van de werkgever bedraagt maximaal 19,09% (in 2023: 19,09%) van het pensioengevend salaris. De pensioenverplichtingen worden gewaardeerd volgens "verplichting aan pensioenuitvoerder benadering". In deze benadering wordt aan de pensioenuitvoerder te betalen premie als een last in de winst- en verliesrekening verantwoord. Ultimo 2024 zijn er evenals in 2023 geen verplichtingen waarvoor een pensioenvoorziening is opgenomen. Aanvullend op de basispensioenregeling van BPL is er een Excedentregeling waarvoor de gehele premie ten laste komt van de werkgever tot een salaris van € 137.800.

Afschrijvingen

De afschrijvingen zijn berekend door middel van vaste percentages van de aanschafwaarde, op basis van de verwachte economische levensduur. Boekwinsten en -verliezen bij verkoop van de vaste activa zijn begrepen onder de post overige baten.

Financiële baten en lasten

De financiële baten en -lasten betreffen de op de verslagperiode betrekking hebbende renteopbrengsten en -kosten van uitgegeven en ontvangen leningen en tegoeden.

Grondslagen voor balanswaardering

Het kasstroomoverzicht wordt opgesteld volgens de indirecte methode.

Kasstromen in vreemde valuta worden omgerekend tegen een geschatte gemiddelde koers.

Rentebaten en soortgelijke opbrengsten, alsmede rentelasten en soortgelijke kosten, worden opgenomen onder de kasstroom uit operationele activiteiten.

Verandamarkt
Bezoekerscentrum Tenellaplas

Toelichting op de balans

x € 1.000

ACTIVA

VASTE ACTIVA

IMMATERIËLE VASTE ACTIVA [1]

Het verloop van de immateriële vaste activa wordt als volgt weergegeven:

	Software	Totaal huidig boekjaar 2024	Totaal voorgaand boekjaar 2023
Boekwaarde per 1 januari	255	255	112
Investeringsen	57	57	197
Afschrijvingen	-91	-91	-55
	-34	-34	142
Boekwaarde per 31 december	221	221	255

MATERIËLE VASTE ACTIVA [2]

Het verloop van de materiële vaste activa wordt als volgt weergegeven:

	Direct in gebruik voor de doelstelling	Bedrijfsmiddelen	Totaal huidig boekjaar 2024	Totaal voorgaand boekjaar 2023
Boekwaarde per 1 januari	599	606	1.204	1.396
Investeringsen	3	76	78	123
Desinvesteringsen	0	-27	-27	-70
Afschrijvingen	-38	-182	-220	-245
	-36	-133	-169	-192
Boekwaarde per 31 december	563	473	1.035	1.204

Voor een gedetailleerd overzicht van de immateriële- en materiële vaste activa verwijzen wij u naar de bijlage.

Afschrijvingspercentages:

- Direct in gebruik voor de doelstelling 0-10%
- Bedrijfsmiddelen 10-25%
- Software 20-50%

Toelichting op de balans

x € 1.000

De activa betreffende de 'direct in gebruik voor de doelstelling' bestaan uit:

A. NATUURTERREINEN

(in eigendom of met beperkte rechten)

	2024 hectare	2023 hectare
Stand per 1 januari	4.770	4.760
Mutaties		
- Eigendom	124	30
- Beheer	0	-20
- Erfpacht	21	0
- correctie CMSi	-19	0
Stand per 31 december	4.897	4.770

B. OPSTALLEN

De bezittingen die rechtstreeks in gebruik zijn voor de doelstelling betreffen vakantiewoningen en regiokantoren die Het Zuid-Hollands Landschap zonder subsidie heeft aangekocht of gebouwd.

FINANCIËLE VASTE ACTIVA [3]

Andere deelnemingen

	2024	2023
Buitenleven Vakanties B.V.	0	0
	0	0

Betreft een middelijke deelname ter grootte van € 1.

VLOTTENDE ACTIVA

VOORRADEN [4]

Direct beschikbaar voor de doelstelling

	2024	2023
Winkelvoorraad Bezoekerscentrum Tenellaplas	8	8
	8	8

De voorraden betreffen de winkelvoorraad. De winkelvoorraden betreffen artikelen voor de verkoop zoals boeken, kaarten en educatiematerialen.

VORDERINGEN EN OVERLOPENDE ACTIVA [5]

	2024	2023
Debiteuren	875	486
Belastingen en premies sociale verzekeringen	0	232
Overige vorderingen en overlopende activa	7.103	8.667
	7.978	9.385

Debiteuren

Openstaand saldo	877	489
Voorziening voor dubieuze debiteuren	-2	-2
	875	486

Een voorziening voor oninbare debiteuren is opgenomen.

Toelichting op de balans

x € 1.000

Voorziening dubieuze debiteuren	2024	2023
Stand per 1 januari	-2	-5
Toevoeging	0	0
Onttrekking	0	3
Stand per 31 december	-2	-2

Belastingen en premies sociale verzekeringen	2024	2023
Omzetbelasting	0	0
Dividendbelasting	0	1
Pensioenpremies	0	232
	0	232

Overige vorderingen en overlopende activa		
Ministerie RVO (subsidieregeling Natuur en Landschap)	3.570	2.746
Provincie Zuid-Holland (subsidieregeling De Groene Motor en Recreatie)	435	452
Vooruitbetaalde bedragen	77	90
Nog te ontvangen bedragen	1.516	1.883
Nog te ontvangen subsidiegelden voor projecten	1.505	3.496
	7.103	8.667

EFFECTEN [6]	2024		2023	
Beleggingsportefeuille	€	%	€	%
Aandelen	0	0%	0	0%
Alternatieve beleggingen	0	0%	0	0%
Obligaties	0	0%	4.179	93%
Voor belegging beschikbare middelen	7	100%	306	7%
	7	100%	4.485	100%

De obligatiebeleggingsfondsen kennen eind 2023 de volgende ratings: S&P / Moody's A. Het gemiddelde effectieve rendement bedroeg 2,6%. De verkrijgingsprijs van de obligaties bedroeg € 4.035.

Uitsplitsing Obligaties:	2024	2023
Staatsobligaties	0	2.869
Ondernemingsobligaties	0	1.310
	0	4.179

LIQUIDE MIDDELEN [7]	2024	2023
Banktegoeden	6.914	4.477
Kas	0	2
Kruisposten	1	1
	6.915	4.480

De liquide middelen staan ter vrije beschikking aan de stichting.

Toelichting op de balans

x € 1.000

PASSIVA

CONTINUÏTEITSRESERVE [8]	2024	2023
Stand per 1 januari	3.400	3.400
Mutatie	-700	0
Stand per 31 december	2.700	3.400

De hoogte van de Continuïteitsreserve gebaseerd op een risicoanalyse. De uitkomst van de noodzakelijke hoogte van de Continuïteitsreserve uitgaande van de risicoanalyse bedraagt € 2.672. Per einde 2024 zijn er een onttrekking geweest van €700.000 naar reserve toekomstige bestedingen.

BESTEMMINGSRESERVES [9]	2024	2023
Aankoop en beheer nieuwe terreinen	849	3.344
Toekomstige bestedingen	916	1.652
Verbinden met mensen	20	334
De Groene Motor	0	0
Mutaties overige financiële vaste activa	50	632
Opstallen	497	566
	2.331	6.528

De bestemmingsreserves zijn reserves waarvoor het voormalig bestuur, thans de directeur-bestuurder, de bestemming heeft aangewezen. In de bestemmingsreserves hebben zich de volgende mutaties voorgedaan:

Aankoop en beheer nieuwe terreinen	2024	2023
Stand per 1 januari	3.344	3.652
Mutatie (saldo van toevoegingen en onttrekkingen)	-2.495	-309
Stand per 31 december	849	3.344

De Raad van Toezicht gaat akkoord met de mutatie om de Bestemmingsreserve Aankoop en beheer nieuwe terreinen te verminderen met € 2.495.000 wat toegevoegd zal worden aan de reserve toekomstige bestedingen. Hiermee is de Bestemmingsreserve Aankoop en beheer nieuwe terreinen afdoende om te kunnen voldoen aan de aangegane verplichtingen.

Toelichting op de balans

x € 1.000

Toekomstige bestedingen	2024	2023
Stand per 1 januari	1.652	38
Mutatie (saldo van toevoegingen en onttrekkingen)	-736	1.614
Stand per 31 december	916	1.652

De doelstelling van deze reserve betreft het toekomstbestendig maken en houden van de statutaire doelstelling van de stichting door te anticiperen op kansen die voor het Zuid-Hollands Landschap belangrijk zijn in haar ontwikkeling. Dat kan zijn vanwege politieke veranderingen of ontwikkelingen waar wij vanuit strategisch oogpunt op moeten reageren. Voorbeelden vanuit het recente verleden zijn de stikstofdepositie, natuurgraven in de Bonnenpolder, Buijtenland van Rhooen etc. Ook in het geval van het beperken van (imago)schade kan een beroep worden gedaan op deze reserve voor extra inzet van mensen en middelen. Veelal zijn de kosten die gemoeid gaan met deze onderwerpen niet voorzien of opgenomen in de reguliere begroting. De activiteiten kunnen echter wel substantieel bijdragen aan de strategische doelstellingen van de organisatie. De Raad van Toezicht wordt jaarlijks geïnformeerd over de uitputting van dit reserve. Met ingang van het jaar 2020 worden behaalde resultaten of geleden verliezen ten gunste van of ten laste van deze reserve gebracht. Voor nadere toelichting wordt verwezen naar de bijlage met nadere detailering van deze mutaties. In de toelichting wordt mede toegelicht dat het volledige resultaat is toegevoegd aan de Bestemmingsreserve Toekomstige bestedingen. In de bestemmingsreserve is een bedrag ad € 766.000 niet direct vrij beschikbaar, dit bedrag is wel al meegenomen in het resultaat en zal gedurende de volgende 4 jaren evenredig vrijkomen bij het verder invoering brengen van de SNL projecten.

Verbinden met mensen	2024	2023
Stand per 1 januari	334	379
Mutatie (saldo van toevoegingen en onttrekkingen)	-314	-44
Stand per 31 december	20	334

Deze reserve wordt ingezet voor de financiering van producten en projecten die bijdragen aan het laten beleven van natuur in onze gebieden.

In het boekjaar 2024 is een onttrekking van € 314.000 verantwoord, welke is toegevoegd aan de bestemmingsreserve Toekomstige bestedingen. Met deze mutatie is bewust gekozen voor vereenvoudiging van de reserve-structuur, door meerdere kleinere reserves samen te voegen in één centrale bestemmingsreserve. Dit vergroot het inzicht, bevordert de strategische inzet van middelen en biedt meer flexibiliteit bij de financiering van toekomstige activiteiten die buiten de reguliere begroting vallen.

De Groene Motor	2024	2023
Stand per 1 januari	0	70
Mutatie (saldo van toevoegingen en onttrekkingen)	0	-70
Stand per 31 december	0	0

Egalisatie reserve	2024	2023
Stand per 1 januari	632	472
Mutatie (saldo van toevoegingen en onttrekkingen)	-582	160
Stand per 31 december	50	632

Deze egalisatiereserve is bedoeld ter financiering van activiteiten die niet uit de reguliere begroting en/of de jaarlijkse ontvangsten van de Nationale PostcodeLoterij kunnen worden bekostigd. Om de uitvoering van dergelijke activiteiten mogelijk te maken, is een egalisatiereserve gevormd.

In het boekjaar 2024 is een onttrekking van € 582.000 verantwoord, welke is toegevoegd aan de bestemmingsreserve Toekomstige bestedingen. Met deze strategische mutatie is ervoor gekozen om niet langer meerdere afzonderlijke reserves aan te houden, maar één centrale reserve waaruit niet-reguliere activiteiten kunnen worden gefinancierd. Hierdoor ontstaat meer overzicht en flexibiliteit in de inzet van beschikbare middelen.

De resterende stand van de egalisatiereserve betreft uitsluitend posten waarvoor reeds toezeggingen zijn gedaan.

De verdeling van deze reserve is als volgt:

Egalisatiereserve 2017-2019	124
Egalisatiereserve 2020	49
Egalisatiereserve 2021	53
Egalisatiereserve 2022	175
Egalisatiereserve 2023	160
Egalisatiereserve 2024	10
	571

Beheer opstallen	2024	2023
Stand per 1 januari	566	652
Mutatie (saldo van toevoegingen en onttrekkingen)	-69	-86
Stand per 31 december	497	566

Bestemmingsreserve Beheer Opstallen

De bestemmingsreserve Beheer Opstallen is ingesteld om uit het rendement het onderhoud van de opstallen te financieren. De provincie Zuid-Holland heeft bijgedragen aan de vorming van deze reserve door geen aanspraak te maken op het deel van de verkoopopbrengst van opstallen dat conform de Algemene subsidie verordening Zuid-Holland aan de provincie toekomt, onder het beding dat deze gelden worden toegevoegd aan het Beheer Opstallen. De mutatie in 2024 bestaat uit het saldo van de baten en lasten van uitgevoerde activiteiten (onderhoudskosten en opbrengsten uit huur en verhuur).

BESTEMMINGSFONDSEN [10]	2024	Mutatie	2023
Beheer Objecten Derden	222	80	142
Fonds Beheer Elfenbaan	706	-73	779
Fonds Beheer Ockenburgh	517	273	244
Fonds Beheer Spanjaards Duin	285	-15	300
Fonds Beheer Beresteijn	0	-47	47
Fonds Beheer Zandmotor	11	2	9
Fonds Beheer Dixhoorndriehoek	63	28	35
Fonds Beheer Scharperswijk	0	-49	49
Fonds Beheer Hollandse IJssel	147	10	137
Fonds Krimpenerwaard	139	-36	176
Fonds Natuurfonds	13	-4	18
Fonds Van Dixhoorndriehoek antiverstuiving	27	0	27
Fonds Vinetaduin Hoekse Lijn	5	0	5
Fonds Vinetaduin Vafamil	513	-30	544
Fonds Park Moerdijk	51	-8	60
	2.700	131	2.569

Beheer Objecten Derden	2024	Mutatie	2023
Productresultaat Heemtuin Krimpen	24	10	14
Productresultaat Oostvlietpolder 't Vogelhof	170	68	102
Productresultaat Vosse en Weerlanderpolder	7	5	2
Productresultaat Biodiversiteit Groene Strand	26	9	17
Banken	-7	-11	5
Begraafplaats Ouddorp	-2	0	-2
Overige mutaties	5	0	5
	222	80	142

In de fondsen zijn de gelden ondergebracht waaraan door derden een bestemming is gegeven. Het Zuid-Hollands Landschap kent alleen bestemmingsfondsen, die een omschreven doel hebben.

Fonds Beheer Objecten Derden

Het Fonds Beheer Objecten Derden is ingesteld als egalisatiefonds voor het beheer van terreinen van derden. De bijdragen van derden die voor het onderhoud van deze gebieden worden ontvangen, dienen ter dekking van de beheerkosten.

Fonds Beheer Elfenbaan

Het Fonds Beheer Elfenbaan is ingesteld om de van Rijkswaterstaat ontvangen bedragen in 1999 en 2006 van in totaal € 1.675 en het rendement over dit bedrag de beheerkosten van De Elfenbaan, de ecologische verbindingstrook langs de Rijksweg Leiden-Bodegraven (N11), gedurende een periode van 30 jaar, te voldoen. De Elfenbaan is sinds 1997 bij het Zuid-Hollands Landschap in beheer. Met Rijkswaterstaat is overeengekomen dat dit kapitaal niet wordt belegd in de beleggingsportefeuille.

Fonds Beheer Ockenburgh

Het Fonds Beheer Ockenburgh is ingesteld om van het rendement van het door de provincie Zuid-Holland ontvangen kapitaal van € 105 de beheerkosten te voldoen. Met de Provincie is overeengekomen dat het niet is toegestaan dat een tekort op de beheerkosten in mindering wordt gebracht op het fonds. In 2011 is het Fonds Hyacintenbos samengevoegd met het onderhoudsfonds van het nabijgelegen landgoed Ockenburgh.

Fonds Beheer Spanjaardsduin

In 2010 is een beheersovereenkomst afgesloten met Rijkswaterstaat voor een periode van 30 jaar. De afkoopsom voor de financiering van het beheer bedroeg € 765. Met Rijkswaterstaat is overeengekomen dat de gelden niet zullen worden belegd.

Fonds Beheer Beresteijn

Sinds 1 mei 2010 voert het Zuid-Hollands Landschap in opdracht van ontwikkelingsmaatschappij Amvest het onderhoud van het parkgedeelte op Landgoed Beresteijn te Voorschoten. In dit kleine landgoed zal een woongebied met zorgcomponent worden ontwikkeld. Zolang er op het landgoed nog geen concrete ontwikkeling plaatsvindt, zal het Zuid-Hollands Landschap een adviserende rol hebben in de toekomstige ontwikkeling. Daarnaast wordt geprobeerd middels beheer de belangrijkste waarden van het landgoed zichtbaar te maken. Jaarlijks is er met Amvest overleg over het beheer en onderhoud. Om verantwoording te kunnen afleggen over de uitgaven is Fonds Beheer Beresteijn opgezet.

Fonds Beheer Zandmotor

Dit fonds is sinds oktober 2011 opgezet door het Zuid-Hollands Landschap in opdracht van de Provincie Zuid-Holland. Het betreft een grote hoeveelheid opgespoten zand voor de kust van Ter Heijde. Dit pilotproject brengt naast de functie van kustbescherming ook nieuwe natuur met verrassende flora en fauna met zich mee. Om de inkomsten en de uitgaven goed te kunnen volgen is het Fonds Beheer Zandmotor opgezet.

Fonds Beheer Dixhoorndriehoek

Per 1 januari 2012 heeft het Zuid-Hollands Landschap de Van Dixhoorndriehoek (ca. 110 ha) in Hoek van Holland in erfpacht voor 30 jaar. De energiemaatschappijen EON en GDF Suez hebben binnen de van Dixhoorndriehoek een natuurherstelproject uitgevoerd van een paar hectaren. Voor het beheer van deze hectaren betalen zij aan de Stichting Het Zuid-Hollands Landschap een afkoopsom ineens, voor de komende 29 jaar. De afkoopsom bedraagt € 244. EON en GDF Suez betalen ieder 50%.

Fonds Beheer Scharperswijk

Het beheer en inrichting van het in erfpacht verkregen natuurgebied Scharperswijk is door Rijkswaterstaat eenmalig afgekocht voor een periode van 10 jaar. De afkoopsom bedroeg € 121.

Fonds Regionaal Belang Voorne

Stichting Regionaal Belang Voorne heeft haar activiteiten gestaakt in 2017. Het saldo van vermogen is aan het Zuid-Hollands Landschap geschonken, ten behoeve van de plaatselijke gebiedsontwikkeling.

Fonds Beheer Hollandsche IJssel

Het beheer en inrichting van het verkregen natuurgebied Hollandsche IJssel is door de Provincie Zuid-Holland eenmalig afgekocht voor een periode van 20 jaar. De afkoopsom bedroeg € 188. Dit bedrag is opgebouwd uit een bedrag van € 99 voor het beheer en onderhoud aan de kraanbaan. Het restant ad. € 89 is voor de beheerwerkzaamheden (Boele, Schanspolder en Geitenwei).

Fonds kwaliteitsimpuls Krimperwaard

Om het gebied rond de krimpenerwaard een kwaliteitsimpuls te geven zullen in de komende jaren activiteiten plaatsvinden. Niet alleen ten behoeve van het beheer, maar ook voor de aankoop van gronden, sanering en herinrichting van de natuur. De kosten worden gedekt uit een legaat dat de Stichting Zuid-Hollands Landschap heeft mogen ontvangen ultimo 2019.

Fonds Alexanderpark Ouddorp

Ten behoeve van het beheren van Alexanderpark te Ouddorp (2023-2025)

Fonds Natuur fonds

Het Natuurfonds Voornes Duin en Voordelta Westvoorne (vanaf nu Natuurfonds Westvoorne) is opgericht door Eneco, Vattenfall, Gemeente Westvoorne, Natuurmonumenten en Stichting Het Zuid-Hollands Landschap. Het fonds heeft als doel de natuurwaarden en de natuurbeleving in het Voornes Duin en de Voordelta (Natura 2000 gebied) te versterken. En richt zich specifiek op de natuurgebieden van Stichting Het Zuid-Hollands Landschap en Vereniging Natuurmonumenten. Dat doet het fonds door jaarlijks € 35 beschikbaar te stellen voor geoormerkte projecten van Natuurmonumenten en Het Zuid-Hollands Landschap. De financiële middelen ten behoeve van het fonds worden beschikbaar gesteld door Vattenfall, Eneco en de Gemeente Westvoorne. Het is mogelijk dat andere partijen ook investeren in dit fonds, mits dit door alle betrokken partijen wordt goedgekeurd. Het natuurfonds wordt beheerd door het Zuid-Hollands Landschap.

Van Dixhoorndriehoek antiverstuiving

Het beheer en herinrichting van het antiverstuivingsgebied van het eindstation Hoek van Holland Strand met gemeente Rotterdam.

Vinetaduin Hoekse Lijn

Het beheer van het tunneldak van het eindstation Hoek van Holland Strand met gemeente Rotterdam.

Vinetaduin Vafamil

Het beheer en inrichting van de voormalige Vafamilcamping en direct aangrenzende natuur te Hoek van Holland met de gemeente Rotterdam.

Fonds Park Moerdijk

Het beheren voor Provincie Brabant van Natura 2000-gebied Lingegebied & Diefdijk Zuid t.b.v. Logistiek park Moerdijk (2022-2028).

Toelichting op de balans

x € 1.000

RESULTAATVERDELING

	Stand per 1-1-2024	Werkelijk 2024	Stand per 31-12-2024	Begroot 2024	Werkelijk 2023
Continuïteitsreserve	3.400	-700	2.700	0	0
	3.400	-700	2.700	0	0

Bestemmingsreserves

Aankoop en beheer nieuwe terreinen	3.344	-2.495	849	-2.511	-309
Toekomstige bestedingen	1.652	-736	916	294	1.614
Verbinden met mensen	334	-314	20	0	-44
De Groene Motor	0	0	0	0	-70
Egalisatie reserve	632	-582	50	-47	160
Beheer Opstallen	566	-69	497	0	-86
	6.528	-4.197	2.331	-2.264	1.265

Bestemmingsfondsen

Beheer Objecten Derden	142	222	222	-6	-39
Beheer Elfenbaan	142	564	706	-137	-100
Beheer Ockenburgh	779	-262	517	-242	-19
Beheer Spanjaards Duin	244	41	285	-80	-55
Beheer Berestijn	300	-300	0	0	-7
Beheer Zandmotor	47	-36	11	0	0
Beheer Dixhoorndriehoek	9	54	63	-15	-39
Beheer Scharperswijk	35	-35	0	0	0
Regionaal Belang Voorne	0	0	0	-4	-4
Beheer Hollandse IJssel	0	147	147	-8	-5
Krimpenerwaard	137	2	139	0	12
Natuurfonds	176	-162	13	0	27
Van Dixhoorndriehoek antiverstuiving	18	9	27	0	0
Vinetaduin Hoekse Lijn	0	-22	5	0	0
Vinetaduin Vafamil	0	509	513	0	490
Fonds Park Moerdijk	0	-492	51	0	-11
Vermogensfondsen projecten	0	0	-302	0	0
	2.077	190	2.397	-492	248

Totaal

12.005	-4.706	7.428	-2.756	1.513
---------------	---------------	--------------	---------------	--------------

Toelichting op de balans

x € 1.000

VOORZIENINGEN [11]	2024	2023
Jubileumvoorziening	9	5
Voorziening groot onderhoud	121	104
	130	109

Jubileumvoorziening

Stand per 1 januari	5	12
Toevoeging	3	0
Onttrekking	0	-7
Stand per 31 december	9	5

De voorziening voor jubilea is getroffen voor toekomstige uitkeringen overeenkomstig de opgenomen bepalingen in de CAO Bos en Natuur, onderdeel De Landschappen, waarbij uitkeringen voor jubilea zijn toegezegd bij het bereiken van het 25e en 40e dienstjaar. De verplichtingen zijn per individuele medewerker bepaald, waarbij de toekomstige uitkering contant is gemaakt. In de bepaling van de voorziening is rekening gehouden met het aantal dienstjaren en de blijfkans.

Voorziening groot onderhoud

Stand per 1 januari	104	80
Toevoeging	17	23
Onttrekking	0	0
Stand per 31 december	121	104

Aan de Langevelderslag 6 is in 2017 een vakantiewoning ontwikkeld. Om deze woning up-to-date te houden en juist te onderhouden, wordt er jaarlijks gedoteerd aan een voorziening groot onderhoud. Toekomstig groot onderhoud of modernisering van meubilair kan dan worden betaald uit deze voorziening. Met ingang van het jaar 2020 is de Voorziening groot onderhoud uitgebreid met alle de in gebruik zijnde aanwezige opstallen en is in overeenstemming gebracht met de planning van onderhoud voor alle opstallen. De toevoeging heeft plaatsgevonden vanuit het Bestemmingsfonds Beheer Opstallen.

SCHULDEN EN OVERLOPENDE PASSIVA [12]	2024	2023
Langlopende schulden	1.879	0
Crediteuren	1.676	1.033
Belastingen en premies sociale verzekeringen	396	247
Overige schulden en overlopende passiva	4.353	5.932
	8.304	7.212

Langlopende schulden

VGG schuld	1.651	0
Lening aankoop Bollenstreek	228	0
	1.879	0

Belastingen en premies sociale verzekeringen

Omzetbelasting	106	35
Loonheffingen	237	212
Pensioenpremies	53	0
	396	247

Overige schulden en overlopende passiva

Reservering vakantiegeld- en dagen	344	298
Vooruitontvangen bedragen	13	25
Nog te betalen bedragen	553	68
Vooruitontvangen subsidiegelden ten behoeve van projecten	3.445	5.542
	4.353	5.932

Veer Sophiapolder

Toelichting op de balans

Niet in de balans opgenomen rechten en verplichtingen

Voorwaardelijke verplichtingen en belangrijke financiële verplichtingen

FINANCIELE VERPLICHTINGEN MET EEN LOOPTIJD TOT 1 JAAR

Printer	€ 7.158	loopt tot	04-04-2026
Huur pand	€ 552.277	loopt tot	15-09-2029
Leasecontracten	€ 1.039.782	loopt tot	15-12-2029
Totaal	€ 1.592.059		

Bovenstaande verplichtingen hebben een looptijd tot eind 2024

NIET IN DE BALANS OPGENOMEN VERPLICHTINGEN

Grondaankoop en inschatting (geen) staatssteun Risiko – Klacht bij de Europese Commissie.

Naar aanleiding van een klacht ingediend door enkele particuliere grondbezitters over de PNB-regeling, welke klacht volgens de Europese Commissie later zou zijn 'opgevolgd' door de Vereniging Gelijkberechtiging Grondbezitters ('VGG'), oordeelde de Europese Commissie in een besluit d.d. 2 september 2015, dat de Staat de subsidieregeling weliswaar onterecht niet van tevoren heeft aangemeld bij de Commissie, maar keurde zij de regeling achteraf alsnog goed. Zowel de VGG als de Terrein Beherende Organisaties (TBO's) hebben - op verschillende gronden - tegen dit besluit van de Europese Commissie beroep ingesteld. De VGG heeft beroep ingesteld, omdat zij van mening is dat de formele onderzoeksprocedure had moeten worden geopend. Wij hebben beroep aangetekend, omdat de TBO's - in tegenstelling tot de Europese Commissie - van mening zijn dat TBO's als Stichting Het Zuidhollands Landschap niet kwalificeren als 'onderneming', en aldus geen sprake is van staatssteun. Voorts is er naar het inzicht van de TBO's evenmin sprake geweest van een 'economisch voordeel', althans niet in de mate die de Europese Commissie lijkt aan te nemen en heeft de PNB-regeling niet geleid tot een vervalsing van de mededinging en/of een beïnvloeding van het interstatelijk handelsverkeer, omdat het alleen gaat over Nederlands natuurbeheer.

Gevolgen/genomen maatregelen

Van 1993 tot en met 2011 bestond er een subsidieregeling waarmee alleen natuurbeschermingsorganisaties Natuurmonumenten en de 12 Provinciale Landschappen grond konden verwerven met het oog op natuurbehoud. Particuliere grondbezitters, verenigd in de Vereniging Gelijkberechtiging Grondbezitters (VGG), vonden het onterecht dat zij geen gelijke aanspraak hadden op die aankoopsubsidie die zij beschouwen als ongeoorloofde staatssteun. Na jarenlange discussies met het ministerie van LNV en de betreffende natuurbeschermingsorganisaties dienden zij in 2008 een klacht in bij de Europese Commissie. In 2012 werd de subsidieregeling beëindigd. Door de Europese Commissie is een onderzoek ingesteld naar de rechtmatigheid van eerder aan Natuurmonumenten en de 12 Provinciale Landschappen uitgekeerde aankoopsubsidies.

De jarenlange onzekerheid over de uitkomst van het onderzoek door de Europese Commissie naar de rechtmatigheid van een subsidieregeling uit het verleden en de daarmee verband houdende juridische procedures en mogelijk hoge boetes komen ten einde nu betrokkenen een schikking hebben getroffen. De particuliere grondbezitters en natuurbeschermingsorganisaties staan nu weer schouder aan schouder in plaats van tegenover elkaar. Dat is goed nieuws voor alle natuur(liefhebbers) in Nederland.

Natuurmonumenten en de Provinciale Landschappen zullen in het kader van de schikking circa € 80 miljoen storten in een door de VGG op te richten fonds. Met de middelen in het fonds zal het particuliere natuurbeheer in Nederland een extra impuls krijgen.

De jarenlange onzekerheid over de uitkomst van het onderzoek door de Europese Commissie naar de rechtmatigheid van een subsidieregeling uit het verleden en de daarmee verband houdende juridische procedures en mogelijk hoge boetes komen ten einde nu betrokkenen een schikking hebben getroffen.

Het voortslepen van de klachtprocedure bracht onzekerheid en hoge kosten met zich mee. We werken juist graag samen met particuliere grondbezitters om de natuur te beschermen en te versterken en om belangrijke maatschappelijke uitdagingen in het buitengebied aan te gaan. Juist in deze tijd, waarin alle handen nodig zijn voor de natuur.

Natuurmonumenten en de Provinciale Landschappen richten zich niet alleen op de natuur in de eigen terreinen maar maken zich ook sterk voor de natuurkwaliteit daarbuiten. Het door de VGG op te richten fonds draagt bij aan deze missie.

Toelichting op de baten en lasten

x € 1.000

	Werkelijk 2024	Begroot 2024	Werkelijk 2023
Baten [13]			
Baten van particulieren	2.933	2.196	2.677
Baten van bedrijven	380	90	74
Baten van loterijorganisaties	1.125	1.125	1.125
Baten van subsidies van overheden	6.432	4.346	6.902
Baten als tegenprestatie voor de levering van producten en/of diensten	1.478	6.307	1.693
Overige baten	36	30	114
	12.385	14.094	12.585

Baten van particulieren

Nalatenschappen	246	350	980
Beschermersinkomsten	2.079	1.696	1.501
Donaties en giften	608	150	197
	2.933	2.196	2.677

Baten van loterijorganisaties

Nationale Postcode Loterij	1.125	1.125	1.125
	1.125	1.125	1.125

Dit betreft de reguliere bijdrage van de Nationale Postcode Loterij voor het Zuid-Hollands Landschap en De Groene Motor.
Het huidige contract via LandschappenNL loopt tot en met 2025.

Baten van subsidies van overheden

Natuur en landschap (SNL)	2.811	2.816	2.746
Provincie Zuid-Holland (reguliere producten)	423	435	493
Provincie Zuid-Holland (projecten)	3.198	1.095	3.663
	6.432	4.346	6.902
Incidentele subsidies (eenmalig)	3.198	0	3.663
Structurele subsidies	3.234	3.251	3.238
	6.432	3.251	6.902

Baten als tegenprestatie voor de levering van producten en/of diensten

Verkoop producten	28	26	24
Bijdrage derden	975	5.765	1.163
Inkomsten uit terreinen	476	516	505
	1.478	6.307	1.693

Toelichting op de baten en lasten

x € 1.000

	Werkelijk 2024	Begroot 2024	Werkelijk 2023
Brutowinstmarge producten			
Verkoop producten	45	52	38
Kostprijs producten	-17	-26	-14
	28	26	24

Overige baten

Mutatie onderhanden projecten	0	0	0
Overige baten	36	30	114
	36	30	114

LASTEN [14-17]

Personeelskosten	5.103	2.916	5.107
Vrijwilligerskosten	64	0	49
projectlasten	6.538	0	4.786
Materieel	0	0	0
Afschrijvingskosten	298	293	300
Voorlichting, communicatie en promotie	0	0	0
Huisvestingskosten	183	205	214
Verwerving	0	0	0
Zakelijke lasten terreinen	0	0	0
Algemene kosten	975	1.017	990
	13.162	4.431	11.445

Verdeling lasten

Besteed aan doelstellingen	12.369	15.910	10.981
Wervingskosten	652	578	521
Kosten beheer en administratie	140	812	-57
	13.162	17.300	11.445

Personeelskosten

Brutolonen en salarissen	3.541	2.512	3.180
Sociale lasten	642	0	602
Pensioenlasten	555	0	385
Overige personeelskosten	366	403	940
	5.103	2.916	5.107

Het personeelsbestand bedroeg gemiddeld 58,4 fte (voorgaand boekjaar: 55,9 fte)

Toelichting op de baten en lasten

x € 1.000

	Werkelijk 2024	Begroot 2024	Werkelijk 2023
Overige personeelskosten			
Reiskostenvergoeding	84	5	78
Onkostenvergoedingen	29	68	36
Werkkleding	25	27	26
Ziekteverzuim	55	208	102
Scholings- en opleidingskosten	53	60	72
Inhuur derden	100	0	566
Overige personeelskosten	16	35	55
	366	403	940

BESTEED AAN DOELSTELLINGEN [14]

Natuurbeheer	3.347	3.004	2.762
Kwaliteitsborging / Monitoring / Beheeradm	214	185	483
Recreatie	1.201	1.226	1.265
Communicatie	870	1.042	1.024
Ontwikkeling	41	94	208
Beheer objecten	601	672	691
Opstallen	408	620	316
De Groene Motor	584	0	683
Vrijwilligers	0	0	0
Projecten	5.102	9.067	3.551
	12.369	15.910	10.981

WERVINGSKOSTEN [15]

Personeelskosten	395	395	299
Vrijwilligerskosten	0	0	0
Uitbesteed werk	257	0	223
Materieel	0	0	0
Afschrijvingen	0	0	0
Voorlichting, communicatie en promotie	0	184	0
Huisvestingskosten	0	0	0
Zakelijke lasten	0	0	0
Algemene kosten	0	0	0
	652	578	521

Toelichting op de baten en lasten

x € 1.000

	Werkelijk 2024	Begroot 2024	Werkelijk 2023
KOSTEN BEHEER EN ADMINISTRATIE [16]			
Personeelskosten	4.603	1.006	4.541
Vrijwilligerskosten	0	0	49
Uitbesteed werk	566	0	566
Materieel	0	0	0
Afschrijvingen	311	293	300
Huisvestingskosten	187	205	214
Zakelijke lasten terreinen	0		0
Algemene kosten	954	1.018	990
Omslagen	-6.482	-1.710	-6.716
	140	812	-57

FINANCIËLE BATEN EN LASTEN [17]

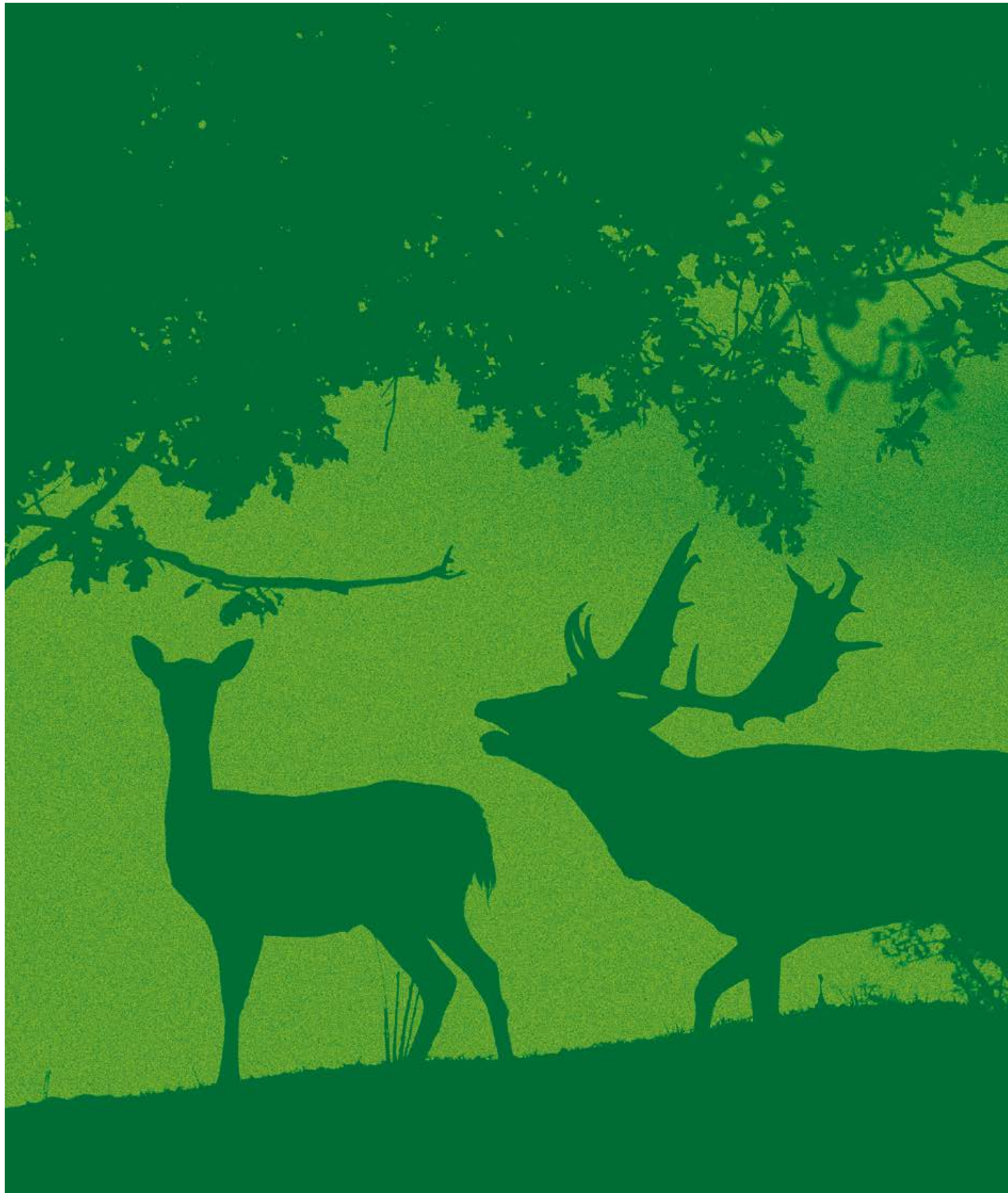
Opbrengsten van vorderingen die tot de vaste activa behoren en van effecten			
Opbrengsten uit dividend	23	0	33
Opbrengsten uit rentes	0	14	0
(On)Gerealiseerde koersresultaten	-37	0	355
Kosten van effecten	-14	0	-18
	-29	14	370

Rentebaten en soortgelijke opbrengsten

Rentebaten banken	133	0	3
	133	0	3

Drieteenstrandloper

5. Overige gegevens

CONTROLEVERKLARING VAN DE ONAFHANKELIJKE ACCOUNTANT

Aan: bestuur en raad van toezicht van de Stichting “Het Zuid-Hollands Landschap” te Delft

Maarsbergseweg 20
3956 KW Leersum
Postbus 1
3956 ZR Leersum

T (0343) 41 59 40
leersum@vanreeacc.nl
www.vanreeacc.nl
KvK nr. 09068872

Verklaring over de in het jaarverslag opgenomen jaarrekening 2024

Ons oordeel

Wij hebben de in dit rapport opgenomen jaarrekening van Stichting “Het Zuid-Hollands Landschap” te Delft gecontroleerd.

Naar ons oordeel geeft de in dit jaarverslag opgenomen jaarrekening een getrouw beeld van de grootte en de samenstelling van het vermogen van de Stichting “Het Zuid-Hollands Landschap” per 31 december 2024 en van het resultaat over 2024 in overeenstemming met de in Nederland geldende RJ-Richtlijn 650 Fondsenwervende organisaties.

De jaarrekening bestaat uit:

1. de balans per 31 december 2024;
2. de staat van baten en lasten over 2024; en
3. de toelichting met een overzicht van de gehanteerde grondslagen voor financiële verslaggeving en andere toelichtingen.

De basis voor ons oordeel

Wij hebben onze controle uitgevoerd volgens het Nederlands recht, waaronder ook de Nederlandse controlestandaarden vallen. Onze verantwoordelijkheden op grond hiervan zijn beschreven in de sectie 'Onze verantwoordelijkheden voor de controle van de jaarrekening'.

Wij zijn onafhankelijk van Stichting “Het Zuid-Hollands Landschap” zoals vereist in de Verordening inzake de onafhankelijkheid van accountants bij assurance-opdrachten (ViO) en andere voor de opdracht relevante onafhankelijkheidsregels in Nederland. Verder hebben wij voldaan aan de Verordening gedrags- en beroepsregels accountants (VGBA).

Wij vinden dat de door ons verkregen controle-informatie voldoende en geschikt is als basis voor ons oordeel.

Verklaring over de in het jaarverslag opgenomen andere informatie

Het jaarverslag omvat andere informatie, naast de jaarrekening en onze controleverklaring daarbij. Op grond van onderstaande werkzaamheden zijn wij van mening dat de andere informatie:

- met de jaarrekening verenigbaar is en geen materiële afwijkingen bevat;
- alle informatie bevat die op grond van RJ-Richtlijn 650 Fondsenwervende organisaties is vereist voor het bestuursverslag en de overige gegevens.

Wij hebben de andere informatie gelezen en hebben op basis van onze kennis en ons begrip, verkregen vanuit de jaarrekeningcontrole of anderszins, overwogen of de andere informatie materiële afwijkingen bevat.

Met onze werkzaamheden hebben wij voldaan aan de vereisten in RJ-Richtlijn 650 Fondsenwervende organisaties en de Nederlandse Standaard 720. Deze werkzaamheden hebben niet dezelfde diepgang als onze controlewerkzaamheden bij de jaarrekening.

De directie is verantwoordelijk voor het opstellen van het bestuursverslag en de overige gegevens in overeenstemming met RJ-Richtlijn 650 Fondsenwervende organisaties.

Beschrijving van verantwoordelijkheden met betrekking tot de jaarrekening

Verantwoordelijkheden van het bestuur en de raad van toezicht voor de jaarrekening

Het bestuur is verantwoordelijk voor het opmaken en getrouw weergeven van de jaarrekening in overeenstemming met de in Nederland geldende RJ-Richtlijn 650 Fondsenwervende organisaties. In dit kader is het bestuur verantwoordelijk voor een zodanige interne beheersing die het bestuur noodzakelijk acht om het opmaken van de jaarrekening mogelijk te maken zonder afwijkingen van materieel belang als gevolg van fouten of fraude.

Bij het opmaken van de jaarrekening moet het bestuur afwegen of de stichting in staat is om haar werkzaamheden in continuïteit voort te zetten. Op grond van genoemd verslaggevingsstelsel moet het bestuur de jaarrekening opmaken op basis van de continuïteitsveronderstelling, tenzij het bestuur het voornemen heeft om de stichting te liquideren of de bedrijfsactiviteiten te beëindigen of als beëindiging het enige realistische alternatief is.

Het bestuur moet gebeurtenissen en omstandigheden waardoor gerede twijfel zou kunnen bestaan of de stichting haar bedrijfsactiviteiten in continuïteit kan voortzetten, toelichten in de jaarrekening.

De raad van toezicht is verantwoordelijk voor het uitoefenen van toezicht op het proces van financiële verslaggeving van de stichting.

Onze verantwoordelijkheden voor de controle van de jaarrekening

Onze verantwoordelijkheid is het zodanig plannen en uitvoeren van een controleopdracht dat wij daarmee voldoende en geschikte controle-informatie verkrijgen voor het door ons af te geven oordeel. Onze controle is uitgevoerd met een hoge mate maar geen absolute mate van zekerheid waardoor het mogelijk is dat wij tijdens onze controle niet alle materiële fouten en fraude ontdekken.

Afwijkingen kunnen ontstaan als gevolg van fraude of fouten en zijn materieel indien redelijkerwijs kan worden verwacht dat deze, afzonderlijk of gezamenlijk, van invloed kunnen zijn op de economische beslissingen die gebruikers op basis van deze jaarrekening nemen. De materialiteit beïnvloedt de aard, timing en omvang van onze controlewerkzaamheden en de evaluatie van het effect van onderkende afwijkingen op ons oordeel.

Wij hebben deze accountantscontrole professioneel kritisch uitgevoerd en hebben waar relevant professionele oordeelsvorming toegepast in overeenstemming met de Nederlandse controlestandaarden en ethische voorschriften, de onafhankelijkheidseisen. Onze controle bestond onder andere uit:

- het identificeren en inschatten van de risico's dat de jaarrekening afwijkingen van materieel belang bevat als gevolg van fouten of fraude, het in reactie op deze risico's bepalen en uitvoeren van controlewerkzaamheden en het verkrijgen van controle-informatie die voldoende en geschikt is als basis voor ons oordeel. Bij fraude is het risico dat een afwijking van materieel belang niet ontdekt wordt groter dan bij fouten. Bij fraude kan sprake zijn van samenspanning, valsheid in geschrifte, het opzettelijk nalaten transacties vast te leggen, het opzettelijk verkeerd voorstellen van zaken of het doorbreken van de interne beheersing;
- het verkrijgen van inzicht in de interne beheersing die relevant is voor de controle met als doel controlewerkzaamheden te selecteren die passend zijn in de omstandigheden. Deze werkzaamheden hebben niet als doel om een oordeel uit te spreken over de effectiviteit van de interne beheersing van de entiteit;
- het evalueren van de geschiktheid van de gebruikte grondslagen voor financiële verslaggeving en het evalueren van de redelijkheid van schattingen door het bestuur en de toelichtingen die daarover in de jaarrekening staan;

- het vaststellen dat de door het bestuur gehanteerde continuïteitsveronderstelling aanvaardbaar is. Tevens het op basis van de verkregen controle-informatie vaststellen of er gebeurtenissen en omstandigheden zijn waardoor gerede twijfel zou kunnen bestaan of de stichting haar activiteiten in continuïteit kan voortzetten. Als wij concluderen dat er een onzekerheid van materieel belang bestaat, zijn wij verplicht om aandacht in onze controleverklaring te vestigen op de relevante gerelateerde toelichtingen in de jaarrekening. Als de toelichtingen inadequaat zijn, moeten wij onze verklaring aanpassen. Onze conclusies zijn gebaseerd op de controle-informatie die verkregen is tot de datum van onze controleverklaring. Toekomstige gebeurtenissen of omstandigheden kunnen er echter toe leiden dat een stichting haar continuïteit niet langer kan handhaven;
- het evalueren van de presentatie, structuur en inhoud van de jaarrekening en de daarin opgenomen toelichtingen;
- het evalueren of de jaarrekening een getrouw beeld geeft van de onderliggende transacties en gebeurtenissen.

Wij communiceren met de raad van toezicht onder andere over de geplande reikwijdte en timing van de controle en over de significante bevindingen die uit onze controle naar voren zijn gekomen, waaronder eventuele significante tekortkomingen in de interne beheersing.

Leersum, 16 juni 2025

Van Ree Accountants

J.K.J. (Carlo) van Egdome MSc

Registeraccountant

6. Bijlagen

6. Bijlagen

De bijlagen hebben betrekking op:

- Activastaat
- Recapitulatie reserves en fondsen
- Begroting komend boekjaar

Bijlagen: Activastaat

x € 1.000

OMSCHRIJVING	Boekwaarde	Investerings	Desinvesterings	Afschrijvingen	Boekwaarde
Immateriële vaste activa	2023	2024	2024	2024	2024
Automatisering	255	57	0	-91	221
	255	57		-91	221
Materiële vaste activa					
Direct in gebruik voor de doelstelling					
Natuurterreinen	0	0	0	0	0
Opstallen	599	3	0	-38	563
	599	3	0	-38	563
Bedrijfsmiddelen					
Dienstauto's	60	0	-2	-15	43
Machines	473	56	-25	-110	394
Inventaris	73	20	0	-57	35
	606	76	-27	-182	473
Totaal	1.204	78	-27	-220	1.035

Bijlagen: Recapitulatie reserves en fondsen

x € 1.000

	2024						2023					
	Saldo 1-1-2024	Resultaat producten	Resultaat opstallen en beheerobjecten	Resultaat afgeronde projecten	Overige mutaties	Saldo 31-12-2024	Saldo 1-1-2023	Resultaat producten	Resultaat opstallen en beheerobjecten	Resultaat afgeronde projecten	Overheveling	Saldo 31-12-2023
Continuïteitsreserve												
Resultaat overige mutaties	3.400	0	0	0	-700	2.700	3.400	0	0	0	0	3.400
		0	0	0	-700 *1)			0	0	0	0	
	3.400	0	0	0	-700	2.700	3.400	0	0	0	0	3.400
Bestemmingsreserves												
Aankoop en beheer nieuwe terreinen	3.344	0	0	-694	-1.801 *2)	849	3.652	0	0	-309	0	3.344
Toekomstige bestedingen (Strategische investeringen)	1.652	521	96	-4.147	2.794	916	38	0	0	1.614	0	1.652
Verbinden met mensen	334	0	0	-21	-293 *3)	20	379	0	0	-44	0	334
Egalisatie reserve	632	-521	0	-61	0	50	472	0	0	160	0	632
De Groene Motor reserve	0	0	0	0	0	0	70	0	0	-70	0	0
Beheer Opstallen	566	0	-69	0	0	497	652	0	-86	0	0	566
	6.528	0	27	-4.923	700	2.332	5.263	0	-86	1.351	0	6.528

(Vervolg)

Bijlagen: Recapitulatie reserves en fondsen

x € 1.000

2024							2023					
Saldo 1-1-2024	Resultaat producten	Resultaat opstellen en beheerobjecten	Resultaat afgeronde projecten	Overige mutaties	Saldo 31-12-2024		Saldo 1-1-2023	Resultaat Resultaat producten	Resultaat opstellen en beheerobjecten	afgeronde projecten	Overheveling	Saldo 31-12-2023
1.652	521	0	-4.147	2.890	916		38	0	0	0	1.614	1.652
Toekomstige bestedingen (Strategische investeringen)												
Overheveling continuïteitsreserve												
Natuurbeheer												
	0			700 *1)			0					
Monitoring												
	0						0					
Kwaliteitsborging												
							0					
Waterschapslasten												
	0						0					
Recreatie												
	0						0					
Communicatie												
	0						0					
Ontwikkeling												
	0						0					
Bedrijfsvoering												
	0						0					
De Groene Motor												
	521						0					
Vrijwilligers ZHL												
	0						0					
Beheerobjecten												
	0						0					
Fondsenwerving - beschermerinkomsten en overig												
							0					
Fondsenwerving - Erfenissen en legaten												
	0						0					
Afgeronde projecten												
			-4.147						0			
Resultaat overige mutaties												
	0		0	1800,969 *2)						0		
Resultaat overige mutaties												
			0	0						483		
Resultaat overige mutaties												
		0	0	293 *3)						1.130		
Overheveling Bestemmingsfondsen												
		0	0	96*4,5)					0		0	
Overheveling Bestemmingsreserve												
				0						0		
Optimalisatie beheerplannen												
521							0	-4.147	2.890			
							0	0	0	1.614		

(Vervolg)

Bijlagen: Recapitulatie reserves en fondsen

x € 1.000

	2024					2023				
	Saldo 1-1-2023	Resultaat opstellen en beheerobjecten	Resultaat afgeronde projecten	Overige mutaties	Saldo 31-12-2023	Saldo 1-1-2022	Resultaat producten	Resultaat opstellen en beheerobjecten	Resultaat afgeronde projecten	Overheveling 31-12-2022
Bestemmingsfondsen										
Veenweiden en Rietland	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0
Beheer Objecten Derden	142	0	80	0	222	181	0	-39	0	142
Beheer Elfenbaan	779	0	-73	0	705	878	0	-100	0	779
Beheer Ockenburgh	244	0	273	0	517	263	0	-19	0	244
Beheer Spanjaards Duin	300	0	-15	0	285	354	0	-55	0	300
Beheer Berestijn	47	0	0	-47 *5)	0	54	0	-7	0	47
Beheer Zandmotor	9	0	2	0	11	9	0	0	0	9
Beheer Dixhoordriehoek	35	0	28	0	63	74	0	-39	0	35
Beheer Scharperswijk	49	0	0	-49 *4)	0	49	0	0	0	49
Regionaal Belang Voorne	0	0	0	0	0	4	0	0	-4	0
Beheer Hollandse IJssel	137	0	10	0	147	142	0	-5	0	137
Krimpenerwaard	176	0	0	-36	139	164	0	13	-1	176
Natuurfondsen	18	0	0	-4	13	-9	0	0	27	18
Van Dixhoordriehoek antiverstuiving	27	0	0	0	27	27	0	0	0	27
Vinetaduyn Hoekse Lijn	5	0	0	0	5	7	0	0	-2	5
Vinetaduyn Vafamil	544	0	0	-30	514	54	0	0	490	544
Fonds Park Moerdijk	60	0	0	-8	52	70	0	0	-11	60
	2.569	0	305	-79	-96	2.699	0	-252	500	0
TOTAAL	12.496	0	332	-5.002	-96	10.984	0	-337	1.850	0

*1) Overige mutatie van Continuïteitsreserve conform Raad van Toezicht besluit
Bestemmingsreserve Reserve Toekomstige bestedingen

*4) Overige mutaties Beheer Scharperswijk
Bestemmingsreserve Reserve Toekomstige bestedingen

Totaal	700	0
---------------	------------	----------

*2) Overige mutaties van Bestemmingsreserve Aankoop nieuwe terreinen
Bestemmingsreserve Reserve toekomstige bestedingen

*5) Overige mutaties Beheer Berestein
Bestemmingsreserve Reserve Toekomstige bestedingen

Totaal	1.801	47
---------------	--------------	-----------

*3) Overige mutaties van Bestemmingsreserve Verbinden met mensen
Bestemmingsreserve Reserve toekomstige bestedingen

Totaal	300	47
---------------	------------	-----------

Bijlagen: Model C Producten

x € 1.000

Product	Kosten beheer en administratie										TOTAAL 2024	BEGROTING 2024	VERSCHIL 2024	
	Totaal besteed aan doelstellingen													
LASTEN	Afgesonde projecten													
	De Groene Motor													
VERDEELSLEUTEL	Opstellen													
	Beheerobjecten													
	Ontwikkeling													
	Communicatie													
	Recreatie													
	Kwaliteitsborging													
	Natuurbeheer													
	32,07%	3,22%	15,81%	7,90%	0,00%	3,76%	2,19%	6,83%	20,14%	5,96%	2,11%			
Personeelskosten	1.637	164	807	403	0	192	112	348	1.028	304	108	5.103	5.353	6.298
Vrijwilligerskosten	21	2	10	5	0	2	1	4	13	4	1	64	46	-46
Uitbesteed werk	1.223	1	154	347	41	352	263	132	3.767	257		6.538	5.241	4.618
Afschrijvingskosten	96	10	47	24	0	11	7	20	60	18	6	298	326	-14
Huisvestingskosten	59	6	29	14	0	7	4	12	37	11	4	183	266	-79
Algemene kosten	313	31	154	77	0	37	21	67	196	58	21	975	906	835
Omslagen														-6.482
	3.347	214	1.201	870	41	601	408	584	5.101	0	652	13.162	12.138	5.130

*Dit zijn de personele kosten minus ongeslagen dekking naar bestedingen naar doelstelling en wervingskosten. Waardoor het dit jaar debet uitkomt. De omslagen wordt berekend op basis van standaard uurtarief en er is geen rekening gehouden met de bezettingsgraad, om zo vergelijkbaar mogelijk beeld te geven tussen de verschillende categorieën.

Bijlagen: Begroting komend boekjaar

x € 1.000

	BEGROOT 2025
BATEN	
BATEN	
• Baten van particulieren	2.313
• Baten van bedrijven	139
• Baten van loterijorganisaties	1.259
• Baten van subsidies van overheden	3.403
	7.114
• Baten als tegenprestatie voor de levering van producten en/of diensten	10.362
• Overige baten	-39
	17.437

LASTEN

BESTEED AAN DOELSTELLINGEN	
• Natuurbeheer	3.952
• Recreatie / Toezicht en Handhaving	1.026
• Kwaliteitsborging / Monitoring en Beheeradministratie	414
• Beheer opstallen	
• Beheer Derden Terreinen	543
• Ontwikkeling	0
• Communicatie	971
• Projecten	8.335
• De Groene Motor	0
• Vrijwilligers ZHL	0
	15.241
Wervingskosten	890
Kosten beheer en administratie	1.238
Som van de lasten	17.369
Saldo voor financiële baten en lasten	68
Saldo financiële baten en lasten	0
Saldo van baten en lasten	68

BESTEMMING SALDO VAN BATEN EN LASTEN:

Toevoeging/onttrekking aan:	
• Continuïteitsreserve	0
• Bestemmingsreserves	67
• Bestemmingsfondsen	381
	448

Zuid-Hollands Landschap

Olof Palmestraat 18 info@zhl.nl
2616 LR Delft zhl.nl
010 - 272 22 22

De foto's in dit Jaarverslag zijn onder andere gemaakt door: Maarten Breedveld, Mirjam Eikelenboom, Ulco Glimmerveen, Christiaan Hoekwater, Tom van Limpt, Floris Scheplitz, Nena Stoks en Babette van der Wijst.